

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

Katedra aplikované geoinformatiky a územního plánování

**Vývoj a funkce veřejných prostranství v urbánní struktuře
na příkladu města Opočno**

**Development and function of public space in urban
structure on the example of the town Opočno**

Bakalářská práce

Bakalant: Jana Čančarová

Vedoucí práce: Ing. Lenka Růžičková, Ph.D.

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra aplikované geoinformatiky a územního plánování

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jana Čančarová

Územní technická a správní služba

Název práce

Vývoj a funkce veřejných prostranství v urbánní struktuře na příkladu města Opočno.

Název anglicky

Development and function of public spaces in the urban structure of the example the city Opočno.

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je zhodnotit teoretické poznatky o typologii veřejných prostranství, včetně jejich historického vývoje a vymezení možných funkčních vazeb. S využitím vlastních průzkumů a rozborů pak obecné poznatky aplikovat na příkladu města Opočno jako podklad pro hodnocení funkce a využití současných veřejných prostranství.

Metodika

Bakalářská práce bude vycházet z dostupných teoretických materiálů a bude doplněna vlastním poznáním koncepce veřejných prostranství na příkladu města Opočno s vyhodnocením aktuální problematiky změn v urbanizovaném území. Výsledkem práce bude sumarizace poznatků na základě vlastních analýz ve vybraných veřejných prostranství a zhodnocení jejich funkčních vazeb.

Doporučený rozsah práce

50 stran bez příloh.

Klíčová slova

Veřejný prostor, funkční využití území, Opočno.

Doporučené zdroje informací

CARMONA, Matthew. Contemporary Public Space, Part Two: Classification. Journal of Urban Design [online]. 2010, roč. 15, č. 2, s. 157–173 [vid. 5. únor 2015]. ISSN 13574809.

GEHL, Jan. Města pro lidi. Brno: Partnerství, c2012, xi, 261 s. ISBN 978-80-260-2080-6.

KRATOCHVÍL, Petr – SENNETT, Richard. Architektura a veřejný prostor: texty o moderní a současné architektuře IV. Vyd. 1. Praha: Zlatý řez, 2012, 164 s. ISBN 978-80-903826-4-0.

SCHALK, Meike – SUSTERSIC, Apolonija. Taking care of public space. Arq : Architectural Research Quarterly [online]. 2009, roč. 13, č. 2, s. 141–150 [vid. 5. únor 2015]. ISSN 13591355.

ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Indikátory udržitelného rozvoje pro města a obce. Vyd. 1. Hradec Králové: Civitas per populi, 2011, 216 s. ISBN 978-80-904671-4-9.

WHYTE H. W., 1980. The Social Life of Small Urban Spaces. The Conservation Foundation, Washington D.C.

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

Ing. Lenka Růžičková, Ph.D.

Elektronicky schváleno dne 8. 4. 2015

Ing. Petra Šimová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 4. 2015

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.

Děkan

V Praze dne 09. 04. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma „Vývoj a funkce veřejných prostranství v urbánní struktuře na příkladu města Opočno“ vypracovala samostatně po odborných konzultacích s Ing. Lenkou Růžičkovou, Ph.D. a všechny literární prameny jsem uvedla v seznamu zdrojů.

V Praze dne 10. dubna 2015 _____

Poděkování

Děkuji tímto vedoucí bakalářské práce Ing. Lence Růžičkové, Ph.D. za její odborné připomínky a rady, které mi při psaní této práce poskytovala. Zároveň děkuji kronikářce z Opočna Bc. Daně Markové za její ochotu při poskytování potřebných podkladů.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se nejprve zabývá teorií veřejného prostranství, člení jej, charakterizuje a snaží se nalézt jeho funkce. Zamýšlí se nad nezbytnými prvky veřejného prostoru. Poměrně velký prostor je věnován historii a také současnosti veřejných prostranství ve městech. Neopomíná ani ohrožení veřejného prostoru a hledá indikátory, které se snaží o udržitelný rozvoj veřejných prostranství. Dále se zabývá případovou studií města Opočno se zaměřením na opočenská náměstí. Výstupy z teoretické části práce byly porovnány s reálným prostředím města Opočna, převážně s prostorem Kupkova a Trčkova náměstí. Bakalářská práce se opírá o analýzu, která byla prováděna mezi obyvateli Opočna. Zjišťuje jejich pohled a názor na opočenská náměstí. Díky vlastnímu pozorování a názorům opočenských obyvatel jsou v bakalářské práci navrženy malé změny ke zlepšení daných prostor.

Klíčová slova: veřejná prostranství, náměstí, Opočno

ABSTRACT

This thesis firstly discuss the theory of a public space, divides it and characterizes, tries to find its function and considers its essential elements. A relatively large part of this section is devoted to historical and present views of public spaces in cities, while taking in account various threats to the concept of public space and looks for indicators that seeks its sustainable development. The second part of this writing deals with a case study made up for the Opočno town that focused particularly on the town plazas. Theoretical findings of that study were then compared with the real environment of the Kupka's and the Trčka's town squares. Our own observation also included a research conducted among residents of the town of Opočno, which revealed various views and opinions on the function of the town public spaces. That allowed us to propose a small changes that could improve the usability of such public spaces.

Keywords: public space, square, plaza, Opočno

Obsah

1	ÚVOD.....	8
2	CÍLE PRÁCE	9
3	VEŘEJNÁ PROSTRANSTVÍ.....	10
3.1	Definice veřejných prostranství	10
3.2	Historie veřejných prostranství	13
3.2.1	Čechy a jejich historie veřejných prostranství	15
3.3	Základní typy veřejných prostranství.....	17
3.3.1	Náměstí	17
3.3.2	Ulice.....	18
3.3.3	Zeleň a ostatní veřejné plochy	18
3.4	Funkce veřejných prostor	19
3.5	Současnost veřejných prostranství	20
3.5.1	Obyvatelnost veřejných prostranství	21
3.6	Ohrožení veřejného prostoru.....	23
3.7	Indikátory udržitelného rozvoje	25
3.8	Prostorové struktury veřejných prostranství	26
4	METODOLOGIE	28
5	URBÁNNÍ STRUKTURA VEŘEJNÉHO PROSTRANSTVÍ OPOČNA.....	29
5.1	Základní charakteristika území	29
5.2	Historický vývoj veřejných prostranství Opočna.....	29
5.3	Potenciál města Opočna	31
6	VYBRANÁ VEŘEJNÁ PROSTRANSTVÍ MĚSTA OPOČNA.....	34
6.1	Zámek a park.....	34
6.2	Kupkovo náměstí	35
6.3	Trčkovo náměstí.....	46
7	ANALÝZA VNÍMÁNÍ VEŘEJNÉHO PROSTORU MĚSTA OPOČNO OBYVATELI...	50
7.1	Vyhodnocení vnímání	54
8	DISKUZE	55
9	ZÁVĚR.....	57
	SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ	59
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	60

1 ÚVOD

Veřejná prostranství jsou místem setkávání lidí. A v dnešní uspěchané době, době internetu, mobilů a sociálních sítí tato funkce nabývá na důležitosti. Veřejná prostranství mají lákat lidi vyjít ze svých bytů, setkávat se na příjemném a pro všechny dostupném prostředí, čímž se nejčastěji stávají náměstí. V této práci budou řešena obecně veřejná prostranství a jejich funkce, důsledněji se však zaměří na náměstí jako jedné z podob veřejných prostranství.

Hlavním tématem této bakalářské práce se proto stala veřejná prostranství, konkrétně ve městě Opočno. Toto téma bylo zvoleno záměrně, protože je velmi aktuální.

Díky vstupu do Evropské unie mohla Česká republika začít čerpat dotace z evropských fondů na rekultivaci veřejných prostranství, čehož využilo nemálo měst a obcí v České republice. Peníze z Evropské unie čerpalo i město Opočno, kterým se tato práce bude zabývat. Změny veřejných prostranství tak člověka provázejí na každém kroku. Dalším důležitým faktorem, proč se veřejná prostranství mění, je fakt, že lidé v poslední době kladou daleko větší nároky na kvalitu bydlení, ekologii, více se zajímají o životní prostředí a starají se o krajinu kolem nich. Dnešní obyvatelé měst i obcí hledí nejen na veřejnou zeleň, která má jejich město zvelebovat, ale především na způsob využití veřejných prostranství.

Z důvodu aktuálnosti tohoto tématu i s ohledem na dotace z Evropské unie chce tato bakalářská práce obecné informace o veřejném prostranství aplikovat v konkrétním území a vytipovat tím dané funkce a vývoj ve vazbě na místní obyvatele. Obecně vzato tyto složky jdou v ruku v ruce a je na obci, aby se starala o svůj udržitelný rozvoj právě i tím, že se zaslouží o revitalizaci svých veřejných prostranství. I vzhled města, v některých případech možná právě pouze vzhled města, může dopomoci k udržení počtu obyvatel či jeho zvýšení. Bydlí se tam, kde je lidem dobře a kde se jim líbí.

2 CÍLE PRÁCE

Bakalářská práce se nejprve bude teoreticky zabývat tématem veřejná prostranství z různých hledisek. Přiblíží historický vývoj a hlavně funkce veřejných prostranství, jejich vnímání a využití. Rešerše se zaměří i na jednotlivé druhy veřejných prostranství a jejich využití. Obecná teoretická část bude vytvořena na základě prostudované odborné literatury.

Cílem této bakalářské práce je teoretické poznatky dále aplikovat na konkrétní prostory města Opočno, kde se zaměří na historický vývoj města až po současný stav. Bude sledovat spokojenost či nespokojenost obyvatel s veřejnými prostranstvími a na základě těchto poznatků zhodnotí klady a zápory opočenských veřejných prostranství. Práci podpoří výzkum ve zmiňovaném městě a fotodokumentace veřejných prostranství. Výstupem práce bude posouzení vybraných veřejných prostranství, co se týče kvality a funkce.

3 VEŘEJNÁ PROSTRANSTVÍ

Dalo by se říci, že veřejné prostory jsou opakem soukromí. Své soukromí si lidé hájí a vpustí do něj jen toho, koho chtějí. Ve chvíli, kdy zavřou dveře svého domu nebo branky na zahradě, ocitnou se na veřejném prostranství. Veřejné znamená pro všechny občany. Veřejné prostory jsou místa určená pro lidi, mají sloužit lidem, všem lidem bez rozdílu. Odborná veřejnost vnímá veřejná prostranství z různých pohledů a pro hodnocení vývoje a funkce veřejných prostranství v urbánní struktuře je třeba vycházet z jejich stávajících definicí.

3.1 Definice veřejných prostranství

Whyte (1980) se věnoval výzkumu chování lidí na veřejných prostranstvích. Vycházel z předpokladu, že pokud poznáme chování lidí na veřejných prostranstvích, lze vytvořit základní schémata pro projektování těchto prostranství tak, aby lidem co nejlépe sloužila.

Veřejné prostory nejsou pouze prázdné plochy mezi budovami, ale jsou to místa plné života. Zde se lidé setkávají, seznamují se, mluví o všedním životě i mimořádných událostech (Tilley et al., 1996).

Anglický urbanista Goodal (1987) přišel s termínem „open space,“ což by se mohlo přeložit jako „otevřený prostor“. Tímto termínem označuje veškerý prostor, který není zastavěn budovami, tj. parky, hřiště, hřbitovy apod.

Samotná definice pojmu veřejný prostor nebo veřejné prostranství je celkem problematická. Existuje několik variant těchto definicí, ale každý obor v nich akceptuje jinou složku. Většinou jsou to definice od geografů, sociálních vědců nebo urbanistů.

Odborná literatura řeší pojmy veřejný prostor, otevřený prostor, veřejná prostranství. Šilhánková (2003) tyto termíny definuje následovně. Termín veřejný prostor je překladem z angličtiny a poukazuje na jakýkoli prostor, který není soukromý. Slouží jako místo střetávání a komunikace.

Otevřený prostor označuje veškeré užití prostoru, které není zastavěno budovami a které nahrazuje přírodní prostředí, kterému je věnována pozornost hlavně z hlediska výtvarné podoby. Nezastavitelný prostor je volně a bezplatně přístupný všem obyvatelům a návštěvníkům města, s nepřetržitým provozem, či s časovým omezením, jehož základní charakteristikou je jeho obyvatelnost spojená s užitností pro obyvatele, sloužící k provozování nejrůznějších pohybových a pobytových činností (Šilhánková, 2003).

Český termín veřejná prostranství vyjadřuje prostorovou podstatu. Města se tímto termínem snaží definovat své prostory. S tímto termínem se veřejnost setkává často ve vyhláškách a zákonech.

Jednou z dalších definic stanovených pro potřeby legislativy je definice § 34 Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích, kde se říká: „Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.“ (www.zakonycr.cz)

Sousloví „veřejný prostor“ poukazuje ke dvěma rovinám: k fyzicky definovanému tvaru a k životu, který ho zaplňuje. Náměstí bez specifických aktivit, mezilidských kontaktů a vztahů veřejným prostorem není, zůstává jen fyzickým místem (Kratochvíl, 2012).

Kratochvíl (2012) se shoduje s myšlenkou Manuel de Solá-Morales, že toto sousloví je v dnešní době dosti znehodnocené. Podle něj je bez rozlišení používáno pro jakékoliv akce zaplňování, proměny nebo zkrášlování prázdných pozemků, aniž by se přitom bral v úvahu požadavek na skutečně urbánní kvalitu, kterou tento pojem v sobě zahrnuje. Urbánnost je kvalitou materiální formy míst významných svým společenským a politickým obsahem. „Materiální urbánnost“, schopnost městské hmoty vyjadřovat občanské, estetické, funkční a sociální významy, je základním pojmem, kterým můžeme definovat veřejný prostor (Kratochvíl, 2012).

Peter Marcuse in Kratochvíl (2012) tvrdí, že veřejný prostor nelze chápat jako prostor veřejně vlastněný, ale jako prostor veřejně využívaný. Podle něj existuje pět principů, které definují, co je veřejný prostor.

Lze je shrnout takto:

1. Rovnost při rozdělení zdrojů,
2. přístupnost,
3. nediskriminující kontrola,
4. estetická kvalita,
5. environmentální udržitelnost.

Princip rovnosti zdůrazňuje zájem o to, aby tyto prostory byly v praxi stejně přitažlivé a stejně využitelné pro všechny sociální skupiny, a to v míře odpovídající jejich potřebám. Například to, zda je veřejný park navržen pro hráče badmintonu nebo basketbalu, ovlivňuje

to, kdo ho bude využívat; otázkou sociální rovnosti tak je, zda jsou v parku stoly na piknikování nebo jen květinové záhony, hřiště nebo jen trávníky apod.

Přístupnost staví do popředí otázku umístění; nepřístupný „veřejný“ prostor nemůže být skutečně veřejný, snad s výjimkou prostorů, jejichž konkrétní využití je specificky určeno např. environmentálními důvody, tj. ekologicky křehká území, prameniště vodních rezervoárů apod.

Nediskriminující kontrola je životně důležitá. Vyloučení jakékoliv sociální skupiny z možnosti využívat veřejný prostor omezuje jeho veřejný charakter.

Estetická kvalita může ovlivnit, do jaké míry je místo atraktivní pro využívání veřejností, a může rozhodovat o tom, pro koho je atraktivní (Kratochvíl, 2012).

Jak je patrné, opravdu není lehké najít jednu definici veřejného prostoru. K našim účelům bychom na závěr použili shrnující definici: „Veřejné prostory jsou všechny nezastavěné ve městě, které jsou buď volně (bezplatně) přístupné všem obyvatelům a návštěvníkům města, buď nepřetržitě, nebo s časovým omezením (např. parky uzavírané na noc). Základní charakteristikou veřejného prostoru je jeho obyvatelnost spojená s užitností pro obyvatele, tj. musí sloužit obyvatelům města k provozování nejrůznějších činností pohybových (chůze, jízda na kole) a pobytových (sezení, hry).“ (Šilhánková, 2012)

Stejně se v této práci nahlíží i na pojem veřejné prostranství, v této práci jsou tyto pojmy brány jako synonyma.

Existuje řada samostatných, ale souvisejících kritik zabývajících se současným stavem veřejných prostor. Ukázalo se, že kritické pohledy na tuto problematiku se dělí víceméně na dva stejně velké tábory. Jeden poukazuje na to, že správa veřejných prostor je zbytečně naddimenzována, zatímco druhá strana zastává přesně opačný názor (Carmona, 2010).

Lofland (1998) užívá termín „zastavěné prostředí“ (angl. „built environment“) a zabývá se tím, jaký vliv má zastavěné prostředí na člověka, jak, s kým a o čem lidé komunikují v daném prostředí.

3.2 Historie veřejných prostranství

Vznik veřejných prostranství je bezprostředně spjat s městským prostředím, proto bychom se měli podívat na vývoj měst a tím i na vývoj veřejných prostranství z historického pohledu.

Časový vývoj lze dělit do těchto období:

- a) pravěk,
- b) středověk,
- c) novověk,
- d) 19. a 20. století,
- e) současnost (Šilhánková et Koutný, 2002).

Veřejný prostor a místo začaly vznikat s počátkem vzniku prvních sídel a to jako volné prostranství toho daného a chráněného sídla. Byl velice důležitým místem, i když dosud neznáme zcela jasnou formu a účel. Jeho skladba byla velmi jednoduchá a většinou se jednalo o prostor před chýší šamana nebo místního náčelníka. Předznamenává však budoucí centrální prvek sídla (Šilhánková, 2002).

Jedním z druhů předměstského sídla jsou keltská oppida. Keltská oppida byla chráněna opevněním. Ve vnitřní části se nacházely dvorce lemované ohradami, mezi nimiž se táhla pouliční síť. Společenský a kulturní život byl koncentrován do jednotlivých ohrad a veřejný prostor plnil především funkci komunikační. (Bauerová, 1988)

Šilhánková (2003) dále píše, že prvními plnohodnotnými veřejnými prostory byly ty, které vznikly ve starověkém Řecku. Byly to prostory určené k obchodování, konání společenských akcí, ale konala se zde i politická shromáždění. Bylo zde hlavní nákupní středisko se všemožným zbožím a scházelo se tu mnoho lidí.

Ve starověkém Řecku vznikaly první a velmi rozvinuté veřejné prostory, náměstí, tzv. agory. Tato náměstí se již budovala s jasným cílem. Byly budovány pro obyvatelstvo a měly obchodní a společenskou aktivitu. Postupem času se původně čtvercový tvar agory měnil na obdélníkový až lichoběžníkový, kde dominantu tvořil především chrám (Bouzek et Ondřejová, 1989).

Oproti Řecku si římscí císaři budovali tzv. císařská fóra, která byla lemována kolonádami, byla prostorově rozmanitější a náročně dlážděná. Do římského fóra se vcházelo po monumentálním schodišti, nad kterým se tyčily sloupy. Tato prostranství byla využívána zase jen pro pracovní a společenské aktivity obyvatelstva (Nappo, 1999).

Vznikaly úplně nové funkční celky a rozličné typy veřejných budov např. lázně a baziliky. Baziliky sehrály ve starověkém Římě velmi důležitou funkci obchodního centra a lázně nabízely příležitost k společenskému styku (Gianelli et Paoli, 2003).

V knize Koutného (2004) se dočteme, že středověké město vzniklo jako opevněné a ohrazené sídlo. Vyznačovalo se uzavřeným náměstím, které obepínaly hradby, věže atd. Hlavním prostranstvím bylo náměstí s obchodní a tržní funkcí. Zde se obchodovalo a konalo veškeré dění ve městě, vykonávala různá řemesla. Domy na náměstí a náměstí samo patřilo nejbohatším měšťanům. Později začíná rozkvět a rozmach vedlejších ulic a náměstíček. Vznikají další a další veřejné prostory. Kultovní funkce města středověku se začala soustřeďovat mimo hlavní náměstí.

Střídající se stavební slohy zapříčinily během dalších století vznik a změnu městských zahrad a parků. Od gotických, romantických, renesančních, krásných a pečlivě upravených barokních parků vznikají parky městské a veřejné. Období renesance se hodně podepsalo na vzniku většiny velkých zámeckých zahrad a parků. Základ každého parku tvořilo dlouhé stromořadí, sloužící k vyjížděnkám na koních nebo procházkám, a přilehlé parky. V novověkém období se tvůrčím vzorem pro stavbu měst a s tím spojeným vytvářením veřejných prostorů staly především velké přestavby měst. Prostorová bohatost antiky byla vzorem pro novověké uspořádání měst a tvorbu veřejných prostranství, vzniká nová prostorová forma náměstí. Města se spojila s předměstím, v důsledku zástavby zanikají některé historické veřejné prostory, vznikají nová veřejná prostranství díky neustále se rozvíjející výstavbě, zakládají se parkové okruhy a sady v prostoru bývalých hradeb. Vznikají nové ulice, náměstí, parky, bulváry (Drhovský, 2010).

Jak píše Šilhánková a Koutný (2002) rozvíjející doprava ve 20. století zásadně ovlivňuje i život měst. Doprava se stává zásadním problémem pro celou Evropu. Některé veřejné prostory se díky narůstající devastaci městského prostředí v důsledku výroby a dopravy stávají neobyvatelnými.

V průběhu 19. století města rostla a zabírala čím dál větší prostor. S novou výstavbou vznikala nová veřejná prostranství, jako jsou ulice, náměstí a parky. Zakládaly se parkové okruhy a sady v prostoru bývalých hradeb a hradebních okruhů. V tomto období byly upravovány a měněny prostory náměstí tak, aby vyhovovaly současným požadavkům. (Halík et al. 1998).

Počátky zpochybnění tradiční fyzické formy veřejných prostorů jsou spojeny s modernistickým odmítnutím koridorové ulice a blokové zástavby, kde linie průčelí jasně

definovala obrys veřejného prostoru a jeho hranici se soukromým světem. Již po druhé světové válce se objevovaly snahy kompenzovat tuto ztrátu tradičním fyzických předpokladů veřejného městského života, jaké dříve nabízely historické městské prostory. 8. kongres organizace Congrès International d'Architecture Moderne v roce 1951 si tak vytkl jako hlavní téma „Srdce města“. Tehdejší prezident organizace Josep Luis Sert o něco později inicioval na Harvardově univerzitě ustanovení nové (a dodnes se rozvíjející) disciplíny „Urban Design“, která se měla více zaměřit na fyzickou formu města, přičemž navrhování městských prostorů se stalo jejím těžištěm. V architektonické a urbanistické tvorbě se objevil i přímý návrat k tradičním městským formám. Přesto ani po dalších dekádách hledání se nezdá, že by se dospělo k obecnějšímu konsensu o současné podobě městského prostoru. Náměstí, ulice, nábřeží, městská pasáž, park, to všechno jsou nepochybně stále platné městotvorné prvky a stále je s velkým potěšením používáme (Kratochvíl, 2012).

3.2.1 Čechy a jejich historie veřejných prostranství

Prvopočátek dějin veřejných prostranství v Čechách najdeme již v době, kdy u nás existovala refungia, specifický typ hradišť, která nebyla trvale osídlena, a keltská oppida, opevněná sídla. Velká oppida byla typickými městy; opevněná, lidnatá, měla akropoli, kde sídlil vládce. Byla to místa obchodu a směny. Od 7. století se začala objevovat slovanská hradiště s hliněnými valy a dřevěnými palisádami. Hradiště knížecích Čech z 10. a 11. století byla střediskem knížecí správy, plnila funkci obrannou, náboženskou a hospodářskou. Jejich centrem bylo tržiště a knížecí dvorec (Vondrušková et Vondruška, 2013).

Podle Vondruškových (2013) při vnitřní kolonizaci nastal ve 12. a 13. století velmi výrazný vývoj v osidlování. Města ovládal panovník, o chodu města rozhodoval jeho správce, rychtář. V té době byly nové vesnice a města zakládány prostřednictvím prvních územních plánovačů, tzv. lokátorů. Na zakládání nových měst a vesnic už nestačilo domácí slovanské obyvatelstvo, a proto byli povoláni němečtí kolonizátoři. Do konce 14. století vzrostl počet měst na 700. Urbanizace společnosti byla v předhusitské době značná. Odhaduje se, že na přelomu 14. a 15. století žilo ve městech až 350 tisíc obyvatel, což bylo zhruba 15% veškeré zemské populace.

Středověký vývoj probíhal oproti antice v zúženém rozsahu. Veřejným prostranstvím bylo převážně náměstí, čtvercové nebo obdélníkové. Pořádaly se zde manifestace a politické debaty, prostorů využívala světská i církevní moc. Uličky a náměstíčka se budovaly především jako centra s obchůdky a provozovny řemesel (Šilhánková, 2003).

Na konci 15. století města začala budovat nové radnice, přestavovala městské hradby, měnila vzhled rynku a ulic, objevily se nové stavby (hláska, vodárenská věž, dláždění, kanalizace). V 16. století města měnila strohou gotiku do renesančního duchu. Ve městech vládl čilý společenský a kulturní život. Podle Horkého (1984) se v 16. století začaly upravovat vodní toky pro dopravu vytěženého dřeva potřebného ke stavbě měst a vesnic.

V období třicetileté války však bylo mnoho měst a vesnic zničeno a pobořeno a rozvoj se tím hodně narušil. Nově vznikající města a vesnice byly jednotvárné a geometricky přesné. Toto měla na svědomí císařovna Marie Terezie, která chtěla zlepšit státní hospodaření, a proto nechala neefektivní panské statky rozdělit mezi poddané. To vše za smluvený roční nájem. Začaly se objevovat stavby sloužící celému městečku, jako kovárny či vodní mlýny. Mezi tyto stavby patřily i pivovary, sklárny, papírny nebo hamry (Sýkora, 1998).

V 19. století byly veřejné prostory velmi silně ovlivňovány technologickými, společenskými a ekonomickými procesy. Díky rostoucí dopravě, která si žádala velké změny v úpravě podoby mnohých měst, se z mnoha náměstí stala jedna velká křižovatka. Bylo potřeba rozšířit a narovnat některé cesty, čímž ubylo i veřejných prostor (Halík et al., 1998).

V 19. století byla založena skoro celá železnice na českém území, a tak začaly vznikat nové veřejné prostory a prostranství. Začaly se stavět nové budovy, velké hospodářské stavby, jako jsou cukrovary, pivovary, lihovary, mlékárny. V této době začíná docházet k velkému rozmachu a rozkvětu vesnic, stojících v blízkém okolí těchto nových staveb. Nově se začala stavět kulturní a zdravotní střediska, školy atd. Začíná se projevovat negativní dopad na okolní krajinu a to kvůli záboru půdy pro průmyslovou a obytnou výstavbu, stavbu silnic a v neposlední řadě pro těžbu uhlí (Sýkora, 1998).

20. století pokračovalo v procesu přeměny měst, a tak se v mnohých městech měnil historický vzhled v moderní. Ubylo prostor pro pěší, ulice se postupně měnily v koridory, mizí zeleň z měst. Veřejnému prostoru se věnovala jen velmi malá pozornost. V poválečné době se zbylé veřejné prostory staly veřejnými parkovišti a autostrádami. Větší důraz na tento fakt se začal klást až v době normalizace, kdy lidé začali pociťovat potřebu trávit volné chvíle, sportovat, zklidnit svou psychiku v zeleni parku. Začalo docházet ke změně vnímání životního prostředí (Šilhánková et Koutný, 2002).

3.3 Základní typy veřejných prostranství

I zde není nikde striktně definováno, jak veřejné prostory dělit. Záleží, jaká kritéria a z jakého úhlu pohledu se na veřejná prostranství nahlíží. Mohou se dělit podle významu, funkce, podle polohy vůči terénu či podle zastřešení. Z prostorového hlediska lze však rozlišit čtyři základní typy: náměstí, ulice, zeleň a ostatní plochy. Tato práce se díky svému bude nejvíce zajímat o první dva zmiňované.

3.3.1 Náměstí

Náměstí jsou podle Šilhánkové (2003) charakteristické plochy, které jsou vymezeny objekty, zelení, orientací, tvarem, velikostí, přístupy, příčným profilem, úpravou povrchu a vybavením.

S termínem náměstí se lze setkat spíše až od 20. století, dříve se používal pojem rynek. Ještě předtím lidé přejali z antických dob název fórum. Odtud je odvozeno starogermánské hrengaz a z něj slovo ring, které původně znamenalo shromáždění mužů zasedajících v kruhu. Veřejná prostranství se stejným slovem označovala i v českých městech, neboť se zde rovněž konala shromáždění celé obce (Vondrušková et Vondruška, 2013). Po době husitské veřejná prostranství už neměla hlavní funkci politickou, proto se jim začalo říkat podle jejich nové funkce trh. Tento pojem se běžně užíval až do 19. století. V Praze máme dodnes název Ovocný trh. Václavské náměstí neslo název Koňský trh.

Není těžké domyslet, jaké funkce náměstí plnila. Stávaly tu nejvýznamnější budovy, odehrávala se zde veřejná shromáždění obce, konaly se tu trhy a různé společenské akce a zábavy. „Na náměstí se také trestalo, stával tu pranýř a někdy se tu i popravovalo, kázali tu kazatelé, vystupovali kejklíři, hrálo se divadlo, byla tu umístěna radnice i chrám, chlebné lavice či masné krámy, kašna s vodou, morové a mariánské sloupy aj., v některých malých městech také hospodářské provozy (kovárna), rybníček s vodou pro případ požáru“ (Vondrušková et Vondruška, 2013).

Vondruškovi (2013) dále mluví o velikosti a tvaru náměstí. Velikost náměstí závisela na tom, zda město mělo tržní právo. Pokud se totiž konaly velké výroční trhy, mohly se sejít stovky lidí a náměstí muselo být dostatečně velké. Stejně jako dnes i dříve se ve městě dbalo především na vzhled náměstí jako na nejreprezentativnější místo. Domy musely mít opravenou fasádu, alespoň z té strany, která směřovala na náměstí. Nejčastěji budovaná náměstí měla čtvercový či obdélníkový tvar, lze se setkat s náměstími ulicového typu či trojúhelníkového. Zřídka lidé mohou vidět i náměstí nepravidelného tvaru.

3.3.2 Ulice

Z pohledu prostorového vnímání veřejného prostoru je ulice vnímána jako otevřený městský prostor vymezený tzv. koridorovou zástavbou, protáhlého tvaru, většinou bez zeleně (Šilhánková, 2013)

Původní středověká města neměla přesná vyměření a nakreslený půdorysný plán, jak bude město vypadat. Vyměřování se vytvářelo pomocí kolíků přímo v zemi. Snahou bylo směřovat hlavní ulice, které vedly od náměstí k branám. Postranní ulice se už tak přísně nedodržovaly. Hlavním ulicím se říkalo branské a jejich šířka dosahovala k 15 metrům. Dostatečná šířka byla nezbytným předpokladem dopravy zboží na trh. Podle magdeburského práva se na ulici měly vejít dva povozy vedle sebe. Stejně důležité ulice byly ty, které vedly okolo hradeb a spojovaly tak nejkratší cestou městské brány. Nemusely být tak široké, ale musel jimi projet vůz. (Vondrušková et Vondruška, 2013)

Dále podle Vondruškových (2013) malé a klikaté uličky vznikaly často nahodile a podle potřeb obyvatel. Pokud se měnil městský provoz, vznikaly úzké spojovací uličky či průchody z náměstí do zadních ulic až k hradbám. Pokud se do městské zástavby vložila velká stavba, často se musely rovné ulice lomit. Klikatost ulic způsobovala i neukázněnost stavebníků. Kdo dostal parcelu, chtěl si ji zvětšit, ale na úkor ulice. Existují i dochované uličky tak uzounké, že se jimi sotva protlačí dospělý člověk. Ty prvoplánově nesloužily jako komunikace, ale jako odvodňovací stoka.

3.3.3 Zeleň a ostatní veřejné plochy

Hrůza ve svém Slovníku soudobého urbanismu (1977) uvádí, že plochy veřejné zeleně jsou takové, na kterých převládají přírodní komponenty, zejména rostlinné porosty. Šilhánková (2003) dále doplňuje, že na těchto plochách převládají funkce rekreační a oddychová. Měla by zde být vyloučena motorová doprava. Nejtypičtějšími představiteli zeleně ve městě jsou parky, dále pak městské zahrady, lesoparky či příměstské rekreační lesy.

Co se týče ostatních veřejných ploch, lze do nich zahrnout všechny plochy, které nemají jasně stanovenou funkci nebo prostorové ohraničení. Takovými subtypy jsou například nábřeží, pasáže, návsi, tržiště a různá nákupní centra v sídlištích, komunikace a parkoviště tamtéž (Šilhánková, 2003).

3.4 Funkce veřejných prostor

Už prostorové členění veřejných prostranství dle prostorového typu naznačuje, že funkce jednotlivých z nich se liší, jindy plní funkce stejné, pouze některé funkce převažují nad jinými. Lidé využívají veřejné prostory různě, důležité však je, aby prostory svou funkci skutečně plnily.

Podle Marcuse (Kratochvíl, 2012) existuje osm forem, jak využívat veřejný prostor.

1. Veřejné prostranství by mělo sloužit k organizovaným demokratickým aktivitám. Mělo by být místem svobodné a rovnoprávné komunikace, dějištěm demonstrací.
2. Na veřejném prostoru by měla fungovat i neorganizovaná, spontánní komunikace, politická komunikace.
3. Veřejné prostory hrají i symbolickou roli. Mohou mít symbolický význam pro nějakou skupinu lidí, ačkoli toto místo fyzicky nevyužívají.
4. Asi nejdůležitější funkcí veřejných prostor je socializace. Obyčejné setkávání lidí a jejich mísení na ulicích, na náměstích hraje důležitou roli v celospolečenském měřítku.
5. Rekreační využití patří zejména k veřejným prostorům, které jsou svou formou nejrozsáhlejší. K rekreaci se využívají parky, rekreační areály.
6. Veřejné vlastnictví a kontrola mnohdy slouží environmentální funkci, počínaje ochranou ovzduší, kvalitou vody po ochranu lesů a důležitých ekosystémů.
7. Díky ulicím, náměstím a různým dopravním zařízením dochází k podpoře efektivních městských funkcí. Díky těmto prostorům se zajišťuje nezbytná infrastruktura pro běžný život a obchodní podmínky.
8. Poslední funkcí je podpora ekonomických aktivit. Může k ní patřit budování veřejných prostorů, které mají nabízet pracovní příležitosti, redukovat nebo naopak zvýšit intenzitu využívání místa, podpořit různá obchodní odvětví (Kratochvíl, 2012).

Šilhánková (2006) dělí veřejné prostory podle jejich funkce takto:

- společenské / slavnostní / reprezentační,
- obchodní,
- shromažďovací / rozptylové,
- dopravní,
- rekreační / oddechové,
- obytné.

Asi funkčně nejvýznamnější veřejným prostorem je náměstí. Náměstí jsou centrální městské prostory s výraznou společenskou funkcí. Jedná se o místa, kde se shromažďují lidé, setkávají se, pořádají se zde slavnosti. Prostor je charakteristický převládajícími formálními sociálními kontakty. Náměstí mohou plnit funkci obchodní. Část prostoru je věnována obchodům a službám. Díky tomu vytváří velké množství cílů a příležitostí k aktivitám, nemalou částí přispívá k bohatým sociálním kontaktům. Dopravní funkci také mohou náměstí plnit. Lidé mohou náměstí využívat jako parkovací prostor a tím i k individuální automobilové dopravě. Část náměstí může plnit oddechovou funkci. Lidé mají možnost využít mobiliář daného prostoru k odpočinku (Šilhánková, 2006).

Hlavní funkcí ulice je funkce dopravní. Občané města se potřebují dostat z místa na místo, projít či projet. Může ale plnit i funkci obchodní. Nespočet ulic se skládá z malých obchodů, v ulici lze nalézt i služby, což může být cílem člověka. Některé ulice mohou být vybaveny mobiliářem (lavičkami) a může se zde uplatnit funkce oddychová, i když dost potlačeně.

Jako hlavní funkci rekreační plní zeleň, městské parky.

Jak už bylo řečeno, veřejná prostranství plní mnoho funkcí. Ve většině případů jedna z nich převládá, ale neznamena to, že ostatní chybí úplně. Kombinaci jednotlivých funkčních typů Šilhánková (2006) nazývá smíšená funkce veřejného prostoru.

Zemko et al. (1984) zmiňuje přímo funkce centra měst. Mezi ně řadí funkce pracovní, obslužné, řídicí, kulturní, zábavné a rekreační, integrační, obytné atd.

3.5 Současnost veřejných prostranství

Téma veřejného prostoru, jeho ohrožení a možné obnovy, patří dnes k důležitým tématům odborné architektonické diskuze i k motivaci městských politik a plánů. Řada měst si uvědomila, že kvalita veřejných prostorů podstatným způsobem podmiňuje jak obraz, tak fungování měst a že relativně malé investice do zkvalitnění veřejných prostorů mohou nastartovat spontánní procesy rehabilitace mnohem širších oblastí. Tím ale narážíme na problém charakteru současného městského života a na otázku, zda a k čemu dnes vůbec venkovní městský prostor potřebuje (Kratochvíl, 2012).

V našich podmínkách se může přeměna veřejných prostor sledovat od pádu komunismu. Transformace společnosti nastolila i jiné vnímání veřejných prostor, což je viditelné snad ve všech městech. Lidé se přestali bát veřejné prostory využívat a zapojují je do svého života. Šonský (1985) se domnívá, že v historickém vývoji formování veřejných

prostranství byla charakteristická určitá funkční stabilita. Naopak relativně rychlý proces funkčních změn je typický pro současný vývoj veřejných prostranství. Pro centrální části měst je devastující vysoký podíl zástavby a její modernizace a s tím související úbytek zelených ploch jako i zhoršení životních podmínek.

Aby veřejné prostory fungovaly tak, jak mají, musí splňovat určité zákonitosti. Podle Šilhánkové (2003) musí být veřejné prostory obyvatelné. Musí se zaměřovat na lidi, kteří je užívají. Velké množství práce tímto směrem bylo vykonáno. Změnilo se uspořádání veřejných prostor a byly doplněny rozličným mobiliářem. Veřejná prostranství by měla sloužit, proto by se na nich měly konat veřejné akce a nabízet různé atrakce, které by lidi nalákaly k pobytu na nich. Úkolem města je pak tyto akce, které mohou být pořádány jakoukoli skupinou, ale i jednotlivcem, koordinovat jak časově, ale i tak, aby nezasahovaly do dalších funkcí veřejných prostor.

Lidé diskutují o vhodnosti různých úrovní městské hustoty a důležitosti různých kvalit městských otevřených prostor. Jde především o prostory, které dodávají lidem pocit klidu, spokojenosti a bezpečí, mají zásadní význam pro blahobyt obyvatel ve městě (Chiesura, 2004).

3.5.1 Obyvatelnost veřejných prostranství

Dnešní pohled na veřejná prostranství není pouze z hlediska funkce a typu, ale posuzuje se i z hlediska obyvatelnosti. A právě obyvatelnost je závislá na konkrétním místě, velikosti, čase.

S obyvatelností jde beze sporu ruku v ruce i bezpečnost. Bezpečnost je velmi důležitým a řešeným problémem ve městech. Lze ji brát ze všech úhlů pohledu. Veřejný prostor se nesmí stát zdrojem sociopatických jevů, jako je kriminalita, distribuce drog aj. Kapesní krádeže nebo vandalismus mohou znepríjemnit i obyčejnou večerní procházku. Tento problém se snaží města řešit kamerových systémem, ale i ten nelze nainstalovat všude. Často také města tento problém řeší vyhláškou o konzumaci alkoholu na veřejných místech. Nebezpečí přichází i z dopravního provozu ve městě. Je potřeba citlivou dopravní politikou dosáhnout zklidnění dopravy (Šilhánková, 2003).

Vladimíra Šilhánková (2003) se domnívá, že jedním z požadavků veřejného prostoru 21. století je obyvatelnost. Je totiž třeba vytvářet veřejné prostory tak, aby nebyly jen prázdnými plochami mezi budovami. Stále platí, že by to měla být místa, kde se lidé setkávají, komunikují nebo se tu dějí mimořádné události.

Díky své praxi a práci prof. Gehla zformulovala 5 hlavních zásad obyvatelného veřejného prostoru. Všechny 5 aspektů je v následujícím textu rozebíráno proto, že z nich bude vycházet kapitola zaměřená konkrétně na město Opočno.

- **Dobrá dostupnost**

Veřejný prostor musí být snadno dostupný. Aby ho využívali lidé, musí se na konkrétní veřejné prostranství dostat všichni lidé bez rozdílu. Tato myšlenka je zaměřena především na pěší a cyklisty. Nesmí se zapomínat i na handicapované skupiny. Mezi ně patří nejen lidé s fyzickým postižením, ale také maminky s dětmi či méně mobilní senioři. Jinými slovy by se zde neměly vyskytovat bariéry. Pokud by na veřejný prostor vedly pouze schody a žádná jiná přístupová cesta, těžko by podmínku dobré dostupnosti splňoval. Při vytváření nových prostor by se také nemělo zapomínat na zrakově postižené a správně umístěnými vodícími pruhy jim pomoci v pohybu na místě.

- **Přehlednost**

I přehlednost je důležitou součástí veřejného prostoru. Uspořádání a kompozice místa by neměla mást, na místě by se člověk měl dobře orientovat.

- **Lidské měřítko**

Aby byl veřejný prostor obyvatelný, tedy navštěvovaný, musí na člověka dobře působit. Návštěvník by se tu neměl cítit stísněně, nebo by ho naopak neměla lekat rozlehlost místa. Je důležité hledět i na objekty, které prostor lemují.

- **Vybavení pro aktivity**

Obyvatelný prostor musí být dostatečně vybaven městským mobiliářem, který podporuje lidi v jejich aktivitách. Jestliže je prostor určen k chůzi, postačí dostatečně široký chodník a dobré dláždění. Ale podle článku Anette Kim (2012) si chodník jako důležitá součást otevřeného veřejného prostoru zaslouží více pozornosti. Při výstavbě měst by se proto mělo více nahlížet na chodníky spíše jako na prostor pro smíšené využití, nikoliv pouze jako prostor určený výhradně pro pěší transport. Je to prostor, který je otevřen různým typům aktivit, splní svoji funkci ale pouze tehdy, pokud se s jeho víceúčelovostí počítá již při jeho plánování a výstavbě.

Pro sezení je důležité rozmístit lavičky, ale na sezení mohou sloužit i schody, dostatečně vysoký obrubník či okraj kašny. Nezbytnou podmínkou je obslužný mobiliář. Na veřejných prostorech by neměly chybět odpadkové koše, popelníky či orientační systém.

• Vytvoření příjemného klimatu

Obyvatelný veřejný prostor by měl vytvářet pohodové prostředí. Pohoda závisí mj. ve zvládnutí přírodních i městským životem vytvářených rušivých elementů. Prostor by měl být chráněn před přílišným hlukem, pachem, větrem, prachem. Měl by zajišťovat dostatek stínu, ale zároveň dostatek slunce.

S příjemným klimatem souvisí i zeleň. Město samo nepochybně ovlivňuje ozdravení životního prostředí přímo v něm. Neustále nastávají diskuse, zda vysazovat zeleň a stromy do historických a památkově chráněných náměstí a ulic (Novák, 2001).

Historická centra městských zón mají veliké rezervy ve vytváření relaxačních míst uvnitř města. A to vytváření míst z ekonomického či ekologického hlediska v místech, kde se bydlí anebo pracuje. Zkvalitňování životního prostředí a zachování kulturního dědictví je potřeba mít, při regulaci různých veřejných prostranství a regeneračních procesů, které probíhají na těchto prostranstvích a prostorech v centrech měst, neustále na zřeteli (Přidal, 2005).

3.6 Ohrožení veřejného prostoru

V knize Kratochvíl (2012) *Architektura a veřejný prostor* (2012) se nalézá pojednání Petera Marcuse, ve kterém se zamýšlí nad ohrožením veřejného prostoru. Podle něj můžeme nebezpečí, která hrozí veřejným prostorům, shrnout takto:

Šest ohrožení veřejného prostoru:

1. Dynamika proměn města,
2. finanční tlaky vyplývající z proměn města,
3. ideologické tlaky,
4. rozšiřování sociální kontroly,
5. privatizace,
6. architektonické / urbanistické chyby (Kratochvíl, 2012).

Jednotlivá ohrožení Marcuse (Kratochvíl, 2012) jsou vysvětlena v dalších odstavcích.

Města se proměňují dle potřeb a životních způsobů tak, jak jdou v čase. Některé změny jsou nevyhnutelné a často bývají nekonfliktní, jiné mohou vyvolávat konflikty, pokud se dějí z podnětu mocenských vztahů. Nekonfliktní změnou může být pokles počtu obyvatel ve městě. Městský život se neustále proměňuje a je pak logické, že i veřejné prostory se těmto změnám musí přizpůsobit. Stejně nekonfliktní změna může nastat, když jsou auta na ulicích

nahrazena autobusy, místo fotbalového hřiště se vybuduje hřiště multifunkční, stejně tak nikoho nepřekvapí, když stánek s trafikou bude nahrazen stánkem s rychlým občerstvením. I změna místa, kde původně jezdila auta, na parkovací plochy nemůže být brána jako konfliktní, ale jako nevyhnutelná. Konflikty však mohou vyvolávat takové změny, jako jsou nerovnoměrný vývoj industrializace, nahrazování jedné příjmové skupiny jinou, měnící se struktura přistěhovalectví či záměrně vyvolané změny ve struktuře cen nemovitostí.

Další hrozbou pro veřejné prostory jsou finance. Získávání nebo rozšiřování prostor vyžaduje veřejné zdroje a zvláštní finanční výdaje. A hlavně je důležité si uvědomit, že finance jsou potřeba nejen na vytvoření veřejného prostoru, ale hlavně na jeho údržbu, ochranu a přizpůsobování měnícím se požadavkům.

S tím souvisí i politika a ideologie. Mnohá rozhodnutí ve veřejné sféře jsou přijímána z ideologických důvodů, s odvoláním na politické principy. Záleží na tom, kdo je právě u moci a jaký politický program prosazuje.

Opatření na podporu bezpečnosti je třeba ve skutečnosti chápat především jako opatření sociální kontroly, což má velký vliv na využívání veřejného prostoru. Nikomu by se nelíbilo, kdyby byl neustále pod drobnohledem kamer, i když si chce jen odpočinout na lavičce v parku.

Privatizace omezuje využitelnost veřejného prostoru bezprostředně. Nejčastěji je to důsledek přímého prodeje veřejného vlastnictví do soukromých rukou.

A v neposlední řadě sami urbanisté a architekti mohou mít vliv na narušení funkcí veřejného prostoru. Špatný návrh náměstí, které sice vypadá velmi moderně, ale lidé si nemají kam sednout, i to se promítne na návštěvnosti takového místa.

Schalk (2009) se zabývá možnostmi a překážkami ve správě veřejných prostranství za pomoci posouzení veřejného uměleckého projektu Garden Service. Projekt je založen na komunikaci mezi místními institucemi, sdruženími a samotnými obyvateli města, a mimo jiné zahrnuje řešení konfliktů či budování partnerství mezi výše zmíněnými účastníky debaty.

3.7 Indikátory udržitelného rozvoje

Do této práce je začleněna i kapitola o indikátorech udržitelného rozvoje, protože by měla být vytvořena taková situace v rozvoji společnosti, která by měla přinést vyvážený rozvoj území a je důležité vědět, jak ho dosáhnout a jak jej sledovat.

Problematika udržitelného rozvoje je v popředí zájmu od roku 1992. Udržitelný rozvoj je chápán především jako rovnováha mezi třemi základními oblastmi našeho života (ekonomikou, sociálními aspekty a životním prostředím). Společně s rozmachem strategického plánování na počátku nového tisíciletí se objevila i v České republice potřeba monitorovat nejen stav životního prostředí a ekonomické ukazatele, ale také další oblasti života měst a obcí. Důležitým mezníkem ve vztahu měst a obcí k udržitelnému rozvoji znamenalo schválení zákona č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu, který stanovuje pro obce s rozšířenou působností a pro krajské samosprávy povinnost sledovat tzv. územně analytické podklady, mezi které kromě celé řady technických dat, patří i ukazatele, které odrážejí alespoň částečně udržitelné využívání území (Šilhánková et Pondělíček, 2012).

Šilhánková (2011) ve své knize uvádí, že nový stavební zákon zavádí pojem trvale udržitelného rozvoje i do územně plánovacího procesu. „Cílem územního plánování je vytvářet předpoklady pro výstavbu a pro udržitelný rozvoj území spočívající ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území a který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by ohrožoval podmínky života generací budoucích.“ Je tak v podstatě průlomový, neboť dříve s tímto termínem operovali výhradně zákony zaměřené na ochranu a tvorbu životního prostředí. V obecné rovině plánování rozvoje obcí, měst a regionů je potřeba rozvíjet a prohlubovat koordinaci všech plánovacích technik a postupů (zejména plánování strategického, územního a ekonomického). Stejně tak je potřeba i v oblasti sledování výsledků plánování zabývat se měřením dopadů těchto plánovacích počinů a různých rozvojových strategií na (trvale) udržitelný rozvoj ve všech vazbách jeho základních pilířů, a to v oblasti společenské, environmentální a ekonomické. Protože se všechny tyto oblasti promítají do území (což je samozřejmě logické, a na což poukazuje i výše zmiňovaný stavební zákon) je třeba zabývat se dopady plánovacích činností do území. Všechny tyto dopady naší činnosti je pak třeba sledovat nejen po jednotlivých pilířích (tematických oblastech), ale i v čase.

Díky indikátorům lze jednoduše a srozumitelně prezentovat i laické veřejnosti složité komplexní jevy bez užití náročných statistických metod či popisů vazeb a vzájemných souvislostí. Indikátory jsou výsledkem zpracování a určité interpretace primárních dat, jsou

zdrojem informací. Smysl získávají v širších souvislostech. Jsou zaměřeny určitým směrem, něco ukazují. Mají-li být indikátory skutečně použitelné, musí splňovat řadu kritérií. Mezi ně patří: významnost, správnost, jedinečnost, měřitelnost, minimalizace negativních účinků na prostředí a další. Indikátory udržitelného rozvoje umožňují popisovat určitý vybraný jev průběžným sledováním, zaznamenáváním a vyhodnocováním souboru přesně stanovených údajů. Na celostátní úrovni byla vytvořena sada pro hodnocení Strategie udržitelného rozvoje České republiky. Zahrnuje oblasti sociální a kulturní, ekonomickou a environmentální. Sada indikátorů udržitelného rozvoje pro malé obce byla navržena v roce 2006 za účelem jednotnou formou a srozumitelně charakterizovat stav malých obcí a měst jejich občanům, úředníkům a politikům. Navrženo bylo 15 indikátorů z oblasti demografické, sociální, ekonomické a environmentální. (Šilhánková, 2011)

Tato práce je zaměřena na město Opočno a i Opočno na tomto základě udržitelného rozvoje vypravovalo Strategický plán rozvoje města.

3.8 Prostorové struktury veřejných prostranství

Z pohledu urbanismu Vágner (1982) chápe prostorovou strukturu města jako prostředí utvářené stavbami, technickým zařízením, náměstím, volnými plochami ulic a zelení. Pro prostorovou strukturu města (struktura zástavby) jsou charakteristické stavební soubory, skupiny staveb i jednotlivé význačné objekty (např. městský hrad) a vnitřní prostory stavebních souborů, čímž jsou myšleny ulice a náměstí, volné plochy parků a zeleně. Charakteristická je pro strukturu zástavby hustota a způsob zastavění ploch, průměrná výška zástavby, množství a charakter dominantních staveb.

Vedle přírodního prostředí existuje umělé, stavěné, vytvořené lidmi, poutající pozornost. O takovémto prostředí hovoříme jako urbanistické scéně. Tvoří ji ulice a náměstí různého typu a tvaru, domy, průčelí, uliční fronty, partery, pomníky, sochy, zeleň, ale i detaily, jako jsou výkladní skříně, nápisy, vstupy aj. (Halík et kol., 1996)

Americká žurnalistka Jane Jacobsová (1975) poukázala na to, že funkcionalistický urbanismus upřednostňoval široké silnice nad veřejnými prostory ulic a náměstí sloužící pro chvíle odpočinku a setkávání.

U většiny našich měst je centrum tvořeno historickým jádrem a představuje nejpřitažlivější část města. Tato část je velmi různorodá, s převahou ploch a prostorů vyššího veřejného vybavení, které slouží obyvatelům města a obyvatelům okolních sídel jako spádové území. Bydlení by mělo představovat minimálně 30 % podlažních ploch. Co se týká

prostorového hlediska, je centrum charakterizováno dosti vysokou zastavěností. V dobách, kdy se města zakládala, centrum bylo většinou umístováno do geografického středu. Ve vnitřních částech města převažuje vyšší podíl zastavěných ploch, charakteristická je funkčně smíšená vícepodlažní zástavba s převažující funkcí bydlení. Zde mají své místo také školská, zdravotnická, ale i sociální zařízení. Velmi často jsou dané prostory vytyčeny zástavbou, terénem a vysokou zelení. Do základního členění města mimo jiné spadá i předměstí. Ta byla dříve spojena s vlastním městem, ale statut města neměla. Typické pro předměstí byla a stále je špatná komunikační dostupnost s vlastním městem. Příkladem mohou být obytné čtvrti, sportovní areály, popřípadě výrobní zóny, jež jsou doprovázeny bydlením. Příměstská krajina je chápána jako část krajiny, jež navazuje na zastavěná území města. Jde převážně o území, která jsou obyvatelstvem využívána ke krátkodobé rekreaci. Urbanistická koncepce každého města musí počítat s možností rozvoje všech funkčních složek i prostorového uspořádání. Funkční skladba města i způsob zástavby musí být proto řešený tak, aby nekomplikovaly případný plošný rozvoj na územích s nezvratným sídelním potenciálem (Navrátilová et Rozmanová, 2010).

Lynch (2004) se ve své práci *The Image of the City* z roku 1960 zabýval vnímáním městského prostředí lidmi. Lidé podle něj město vnímají jako místo, které se skládá z mnoha rozdílných elementů, například cesta jako místo pro pohyb či nároží, které odděluje jednu městskou část od druhé.

Město 21. století lze rozdělit na následující prostorové struktury:

- centrum;
- městská bloková zástavba;
- městská vilová čtvrť;
- sídliště;
- průmyslové areály a výrobní zóny;
- suburbánní oblast rezidenčního charakteru;
- suburbánní oblast komerčního charakteru;
- (původní) vesnická oblast integrovaná do města;
- rekreační zázemí (Šilhánková et al., 2013).

4 METODOLOGIE

Až doteď se bakalářská práce zabývala veřejnými prostranstvími obecně. Pomocí odborné literatury byly získány poznatky o veřejných prostranstvích, které dále budou aplikovány na konkrétní město, jímž je Opočno. Jako tamějšího rodáka mě zajímá vzhled, rozkvět města a spokojenost jeho obyvatel s veřejnými prostory. Nejčastěji sledovaným měřítkem, jež odráží ráz města, je náměstí. Práce se sice dotýká více veřejných prostranství v Opočně, ale zaměřuje se právě na dvě opočenská náměstí.

V práci je využito terénních průzkumů, při kterých byla vytvořena fotodokumentace. Vytvořené fotografie byly přiloženy přímo k textu, aby doložily konkrétní text. Dalšími průzkumnými metodami, které byly použity při práci, se staly dotazníkové šetření a rozhovor. Získané informace a odpovědi jsou zpracovány pro lepší přehlednost statisticky v grafech, zároveň kvalitativně verbálním komentářem. Respondenti odpovídali na otevřené otázky, aby jejich odpověď nebyla nijak ovlivněna, ale i na uzavřené otázky, kde nemohlo dojít ke zkreslení odpovědi.

Práce si klade za cíl odpovědět si na tyto otázky:

1. Jsou opočenská náměstí funkční?
2. Mohou být využívány všemi občany bez omezení?
3. Jak na občany působí vzhled náměstí?

Formou dotazování bylo osloveno 62 respondentů přímo na daných místech. Nejčastěji dotazovanými, tedy nejčastěji procházejícími se stali lidé staršího věku, anketu vyplnilo 22 seniorů. Dále bylo osloveno 5 maminek s dětmi, 18 pracujících občanů středního věku, 10 teenagerů (z toho 6 studentů středních škol a 4 žáci místní základní školy). Všichni jmenovaní jsou občany města Opočna, ale anketu vyplnilo dalších 7 turistů.

Jak už bylo zmíněno, v práci je uveden jako veřejný prostor zámecký park, Kupkovo a Trčkovno náměstí. Pomocí fotodokumentace a průzkumu budou zhodnoceny způsoby využití, vybavenosti a kvality těchto prostor, vymezena pozitiva a negativa veřejných prostranství města Opočna.

5 URBÁNNÍ STRUKTURA VEŘEJNÉHO PROSTRANSTVÍ OPOČNA

Urbánní strukturu veřejných prostranství Opočna lze analyzovat na základě odborné literatury a různých pohledů odborné veřejnosti. Pro vlastní vnímání obyvatelnosti byla veřejná prostranství hodnocena na základě místního šetření Opočna. Z důvodu provedené analýzy je nutné vymezit základní charakteristiku území.

5.1 Základní charakteristika území

Opočno a jeho příměstské části Čánka a Dobříkovec mají 3 200 obyvatel. Město, ležící v podhůří Orlických hor, je dnes vyhledávaným místem turistického ruchu. Nachází se zde celkem 257 objektů, z nichž je kromě zámku, který je od roku 1995 národní kulturní památkou, 45 nemovitých kulturních památek a několik dalších objektů památkového zájmu, včetně městských celků Podkostelí a Švamberk (Koudelka, 1998).

Opočno je poměrně výhodně napojené na dva sousedící významnější urbanizované prostory – „orlický“ koridor na jihu a náchodský region na severu. Z hlediska polohy je výhodou funkce Opočna jako železniční tepny. Město má velký kulturně historický význam vzhledem k existenci zámeckého komplexu, jenž je jednou z nejcennějších kulturních památek v kraji. Vzhledem k vysoké návštěvnosti se tato funkce propojuje se specifickou podobou funkce rekreační, jež má další možnosti v relativně blízkém podhůří Orlických hor a v jejich vlastním prostoru (Vacek et Lokvenc, 1988).

Město se proto orientuje na turistický ruch. Opočno je nástupním místem k výletům do okolí za mnoha kulturními a přírodními lokalitami. Dle zpracovaného územního plánu se nepředpokládá velká průmyslová výstavba. Opočno má ale vyčleněny prostory jak na průmyslovou, tak na bytovou výstavbu.

5.2 Historický vývoj veřejných prostranství Opočna

První zmínka o veřejném prostranství typu hradiště (oppidum Opozzen), stojícím na místě nynějšího zámku, je v Kosmově kronice a váže se k roku 1068. Ne náhodou se hradiště rozkládalo právě na tomto místě. Víme, že hrady či hradiště se stavěly na kopcích, a i zde tomu nebylo jinak. V tomto místě se táhne Ještěticko-vyhnanický hřbet, který se zvedá vysoko nad okolní terén. A dalším důležitým faktorem pro osídlení je voda. Zlatý potok tekoucí okolo ostrohu chránil obyvatele a zároveň jim přinášel potřebnou vláhu. Hradiště mělo funkci strážní, protože v těchto místech vedla cesta propojující Čechy s Kladskem (Musil et Svoboda, 1998)

Podle Musila (1998) došlo k nahrazení hradiště středověkým gotickým hradem a městem nejspíše v době vrcholné kolonizace v první polovině 14. století. Tím bychom mohli datovat počátek dějin Opočna jako městečka. Prvním známým vlastníkem Opočna v polovině 14. století byl Mutina z Dobrušky, patron opočenského kostela. Poprvé je existence města doložena roku 1361, ale první přímá písemná zmínka o hradě je až z roku 1394.

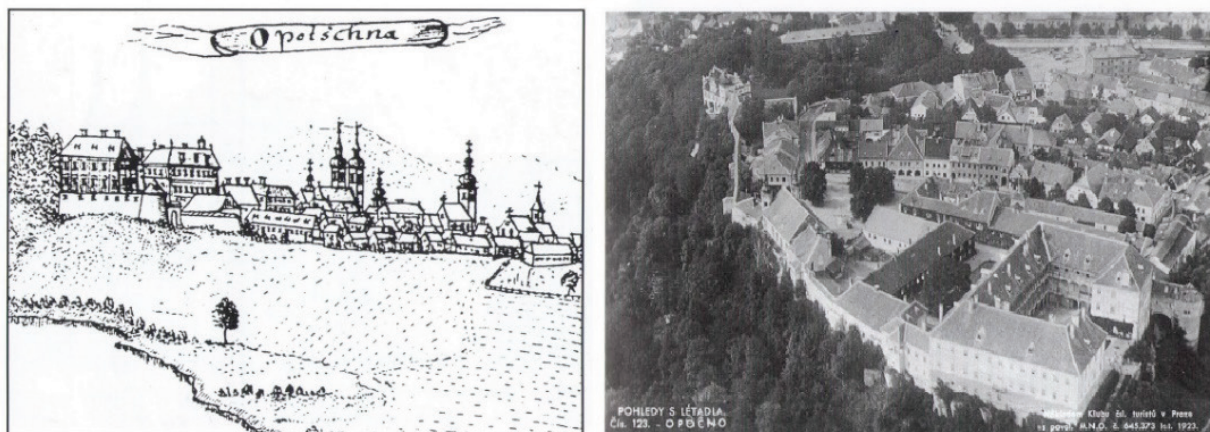
V husitské době na opočenském hradě sídlil Jan Městecký z Opočna, zprvu příznivec Husova učení, později nepřítel husitů. Gotický hrad byl proto v roce 1425 dobyt a pobořen sirotky a přítomností husitů město značně utrpělo. Vlivem pozdně gotické intenzivní stavební činnosti dochází k obnově hradu. Z té doby se dochovala mohutná kulatá věž zvaná hladomorna a zbytky opevnění (Musil et Svoboda, 1998).

Na konci 15. století získal Opočno významný šlechtický rod Trčků z Lípy. V 16. století došlo k hospodářskému vzestupu města a vzniku řady významných renesančních staveb. Kromě renesančních budov zámeckého areálu, rozšířeného v roce 1602 o významnou architekturu letohrádku s okrasnou zahradou a později o míčovnu, se nacházejí architektonické doklady renesance i na půdě vlastního města (Koudelka, 1998).

Baroko přišlo do Opočna spolu s řádem kapucínů, povolanych tehdejším majitelem panství hrabětem Ludvíkem Colloredem. Vybudováním prostého kapucínského kostela s klášterem v letech 1676-77 na vnějším severovýchodním obvodu městského jádra byl uskutečněn první krok k rozšíření městského teritoria. Koncem 17. století ožila architektonická činnost v zámeckém areálu, především na zámku zničeném požárem, který měl za následek četné úpravy a přestavby. Na druhé fázi těchto úprav z počátku 18. století se výrazně podílel G. B. Alliprandi, pod jehož vedením byla v roce 1716 barokně upravena a rozšířena zámecká kaple sv. Ondřeje, která byla následně povýšena na farní kostel Nejsvětější Trojice. Veřejná prostranství byla ovlivněna požáry v první polovině 18. století, což vedlo k barokní přestavbě i vzniku nových domů a veřejných prostranství mimo obvod historického jádra. (Koudelka, 1998)

Druhá polovina 19. století se projevila převážně doplňováním a rozšiřováním stávající zástavby a vtiskla velké části domů eklektický vzhled, za nímž se skrývá starší vývojový organismus. Poválečná doba přinesla Opočnu dosti značný stavební vývoj, který měl dopad i na utváření veřejných prostranství tak, aby nekonkurovala historickému jádru v dálkových pohledech (Koudelka, 1998).

V roce 1858 čítalo 1482 obyvatel ve 235 domech. Během války vzrostl počet obyvatel na 2620 a domů přibylo 165. Poté vznikla nová čtvrť o 100 domech za dvacet let (Pokrok, 1937)

Obrázek 1: Opocno kolem r. 1752 a 1923 (Dobruška a Opocno, 2008)

5.3 Potenciál města Opocna

Město Opocno si v roce 2012 zpracovalo Strategický plán rozvoje města Opocna 2013-2020. Podle SWOT analýzy, která byla nedílnou součástí, se ukázaly tyto silné stránky města:

- turisticky vysoká atraktivita města,
- velké množství kulturních památek, včetně zámku, zámeckého parku a obory,
- rodiště a působiště mnoha významných osobností i na mezinárodní úrovni,
- obec s pověřeným obecním úřadem,
- bohatá kulturní tradice a množství kulturních tradičních akcí,
- místo konání mezinárodního setkání sokolníků (památka UNESCO),
- nízká zadluženost města,
- dlouhodobé udržitelné hospodaření města,
- existence domova důchodců a pečovatelské služby pro seniory,
- aktivita místních spolků a sdružení a široká nabídka aktivit v oblasti sportu,
- velmi dobré dopravní spojení s Hradcem Králové i s okolními městy díky své poloze v rámci silniční a železniční sítě,
- správa vodovodní a kanalizační sítě, včetně centrální ČOV, společností zřízenou městem,

- dobrá kvalita životního prostředí bez výrazného negativního zatížení a znečišťování jeho složek (ovzduší, voda...),
- ekologicky cenné území s vysokou legislativní ochranou přírody – vymezení maloplošných chráněných oblastí, Natury 2000, výskyt cenných ekosystému,
- dostatek pozemků ve vlastnictví města Opočna pro podnikatelské účely i pro bytovou výstavbu,
- poměrně snadná dostupnost největších zaměstnavatelů v kraji – Škoda Auto, Fakultní nemocnice Hradec Králové (Strategický plán rozvoje města Opočno; online).

Zatímco se město může chlubit mnoha pozitivy, SWOT analýza ukázala i slabé stránky města:

- celkově nižší ekonomická aktivita soukromopodnikatelského sektoru,
- přetrvávající důsledky úpadku dřívějších ekonomických aktivit,
- nízká existence silných středních firem,
- nevyužívané průmyslové areály a plochy (brownfields),
- nepřipravenost volných ploch pro bytovou výstavbu, které nejsou zainvestovány,
- nedostatek pracovních příležitostí,
- vzrůstající tendence v drobné kriminalitě,
- zvyšující se výskyt nepřizpůsobivých a sociálně slabších osob,
- vysoké dopravní zatížení (absence obchvatu města),
- špatný stav místních komunikací a krajských komunikací procházejících městem,
- zvýšené znečištění ovzduší z důvodu vysoké dopravy přes město a topení tuhými palivy,
- nedostatečná nabídka služeb pro občany,
- nerozvinutost infrastruktury cestovního ruchu,
- neuspokojivá údržba místních komunikací a chodníku,
- nevyhovující technické parametry kanalizačních stok a některých částí vodovodního řadu,
- chybějící napojení přidružených částí obce na ČOV z důvodu obtížného technického řešení (Strategický plán rozvoje města Opočno; online).

V rešeršní části je poukázáno na ohrožení veřejných prostor. Je dobré, že město identifikovalo svá ohrožení:

- zanedbanost města v důsledku nízké výše veřejných a soukromých investic,
- vysoká dojíždka obyvatel za prací do jiných měst okresu,
- postupné stárnutí obyvatelstva a pokles populace, odchod mladých lidí a rodin z města,
- v důsledku stárnutí obyvatelstva – vyšší potřeba sociálních služeb – nedostatečná kapacita sociálních služeb,
- nedostatek peněz – ohrožení provozu zimního stadionu, ohrožení konání kulturních akcí,
- zhoršování stavu regionální dopravní infrastruktury z hlediska nedostatku finančních prostředků,
- nedostatečná kapacita parkovacích ploch ve městě, převážně však na Kupkově náměstí,
- nedostatek financí na rekonstrukce a modernizaci městského majetku (budovy a zařízení),
- znečištění ovzduší vlivem ekologicky nešetrného vytápění domácností (Strategický plán rozvoje města Opocno; online).

6 VYBRANÁ VEŘEJNÁ PROSTRANSTVÍ MĚSTA OPOČNA

Z pohledu funkčního využití, prostorového typu a obyvatelnosti byla vybrána tři veřejná prostranství pro podrobnější analýzu. Z veřejných prostranství, která se zde nacházejí, jsou vybrána ta nejvýznamnější a největší: zámek a k němu přilehlý park, Trčkovno náměstí, Kupkovo náměstí. Většina textů k této kapitole o jednotlivých domech na náměstí byly poskytnuty paní Markovou, knihovnicí a kronikářkou města Opočno.

6.1 Zámek a park

Z původního středověkého hradu z první poloviny 15. století zůstala jen válcová bašta na skalní výspě a nevýznamné zbytky opevnění. Zato trčkovské renesanční sídlo se uchovalo v podobě vcelku neporušené v dnešním zámku s kostelem a letohrádkem. Vnější fasáda zámku byla původně oživena sgrafitovou výzdobou a bohaté renesanční štíty spolu s průčelní věží vytvářely kdysi osobitou siluetu. Teprve na konci 17. století, když byl zámek postižen požárem, byla podniknuta řada úprav. V padesátých letech 18. století pozvolna ustávala stavební činnost na Opočně (Hejna, 1953).

Vlastní zámecké budova tvoří nejvýchodnější výběžek mohutného stavebního komplexu. Z původní uzavřené čtyřkřídle dispozice zůstala dnes zachována v nedotčené renesanční podobě tři křídla kolem obdélného nádvoří, otevřeného na východní straně terasou. Všechna tři křídla jsou otevřena do nádvoří třemi průběžnými řadami arkád. Významné barokní úpravy zámku byly započaty po požáru celého objektu koncem 17. století italským stavitelem G. B. Alliprandim, kdy byla zřízena i zámecká kaple sv. Anny (Koudelka, 1998).

Zámecký park tvoří architektonicky vyvážený celek mistrně zasazený do údolí Zlatého potoka. V době, kdy tu stál gotický hrad, bylo údolí odlesněno. Před r. 1598 se stalo součástí obory. Kolem r. 1816 byl v této dosud neupravené části zřízen Rudolfem Josefem Colloredo-Mansfeldem anglický park s romantickými stavbami a vodopády. Plocha před letohrádkem sloužila již za Trčků z Lípy jako užitná, okrasná i ovocná zahrada. Ve sklenících se pěstovalo exotické ovoce a řada okrasných rostlin. Roku 1868 byl park značným nákladem 50 000 zlatých opět nově upraven. Poslední rozsáhlou úpravou park prošel v roce 1998 a 1999, kdy byly po povodních odbahněny rybníky, opraveny poškozené stavby a nově vysázeny poškozené dřeviny. (www.zamek-opocno.cz)

Z městské zeleně má z hlediska jejího využití a funkcí největší význam zámecký park o výměře 19,5 ha. Zasahuje do intravilánu, navazuje přímo na plochu náměstí a spojuje město

s lesním komplexem Obory. Je nejvíce využívaným oddychovým a rekreačním objektem obyvatel města i návštěvníků, přijíždějících především na státní zámek. Ovlivňuje rovněž významně klima města, je cenným estetickým prvkem a naučným objektem – arboretum. Na městské zeleni se rovněž podílí zeleň kolem komunikací a vodotečí, na veřejných prostranstvích, v objektech podniků a v obytné zástavbě (Vacek et Lokvenc 1988).

Obrázek 2: Státní zámek Opocno

6.2 Kupkovo náměstí

Název Kupkovo náměstí bylo pojmenováno na počest Františka Kupky, který byl povoláním akademický malíř a v Opocně se narodil roku 1871.

Náměstí postupně vyrostlo za hradbami historického jádra, které obklopovalo původní hrad a dnešní zámek. Nadneseně lze říci, že vzniklo jako vedlejší urbanistický produkt po založení kapucínského kláštera. Jeho původně z velké části dřevěná zástavba lemovala dobrušskou cestu. V podstatě jde o rozlehlou náves, která z příkazu vrchnosti po požáru v roce 1832 zkameněla. Celé náměstí je protnuto silnicí, hlavním tahem na Dobrušku. Silnice, i když jen jednosměrná, vede kolem celého náměstí, čímž se uprostřed vytváří ostrůvek se zmiňovaným mariánským sloupem, zelení a obrovskou vydlážděnou plochou.

Opocenské náměstí není obyčejným náměstím, od většiny se liší jedinečným urbanistickým schématem. Kromě linie fasád severní fronty ho vymezují bloky domů. Struktura jeho okolí je mnohem různorodější – rostlé staré město s úzkými uličkami živě proniká okolo radnice do prostoru náměstí, rozlehlý areál kláštera s torzem sadu je skrytou

oázou, kulisa stromů parku prostor vymezuje, ale zároveň náměstí parkem pokračuje. Severní fronta už je svým měřítkem poměrně drobná, což umocňuje právě rozlehlost tohoto veřejného prostranství, nemluvě o frontě západní, kdysi pouze zdi lemující zámecké zahrady a později přízemní podélné budovy prodejny potravin. Současný parter je rovněž členěn do několika nestejnorodých částí, ať už jde o hlavní cestu procházející náměstím a parkování podél ní, parkovou úpravu v zužujícím se cípu nebo takřka bezútesnou dlážděnou plochu v nejširší části (www.opocno.cz).

Obrázek 3: Roh Kupkova náměstí (Čančarová, 2015)

Z obou stran jsou parkovací místa, z nichž 25 bylo vytvořeno také díky projektu spolufinancovanému Evropskou unií.

Nejstarší budovou na náměstí je kapucínský klášter, který se začal používat r. 1677. O šedesát let později vyhořel, ihned bylo započato s novou stavbou (Kralíček, 2010). Bratři kapucíni klášter využívali až do roku 1950. V roce 1951 byl do kláštera přestěhován Ústav sociální péče z Hradce Králové, založený roku 1928 jako Svatojánský ústav pro hluchoněmé a slabomyslné ženy, který sloužil až do r. 1983. Od roku 2007 je objekt prázdný a je majetkem Královéhradeckého kraje.

Obrázek 4: Kapucínský klášter (Čančarová, 2015)

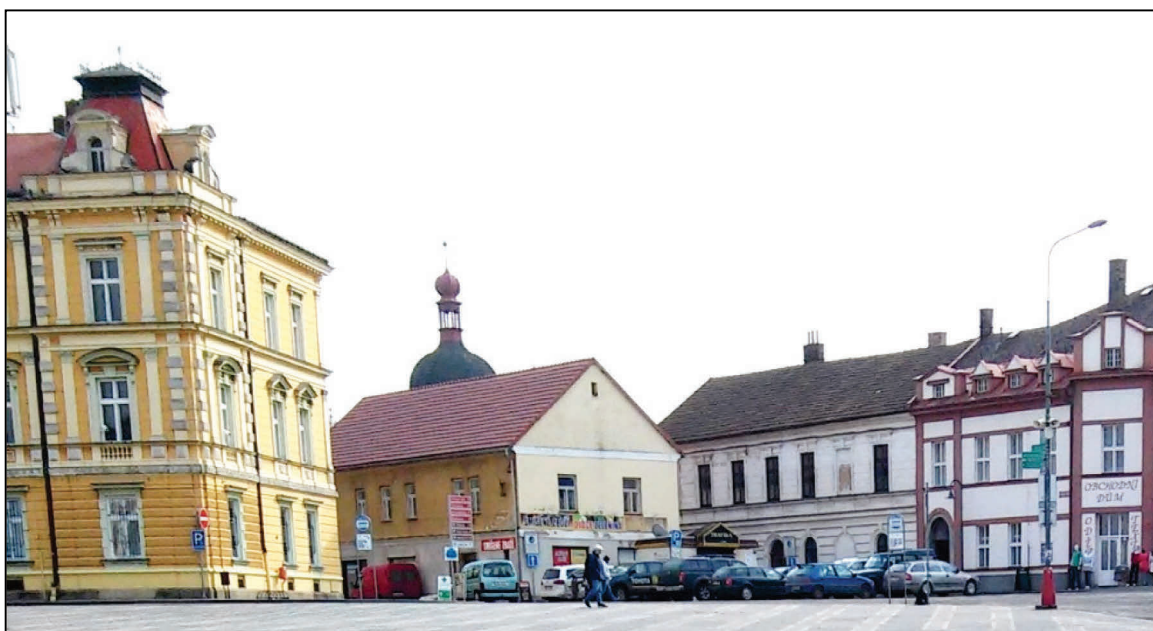
Náměstí dominuje radnice, dříve městská spořitelna.

Vpravo od radnice, kde je dnes možné najít parkoviště, stál dům č. 71. V 19. století zde stála knížecí kovárna. Roku 1882 byla budova předělána na obytnou. O další změnu požádalo knížectví v roce 1910, tehdy se část obydlí změnila na krám. Svůj obchod si sem přestěhoval Bohumil Čech, jehož firma do té doby sídlila naproti - v domě Občanské záložny.

Obrázek 5: Radnice (Čančarová, 2015)

Obchod pana Čecha je popisován jako „první křesťanský závod módními látkami pro dámy, brněnskými, humpoleckými a krňovskými sukny, nákrčníky, prádlem, jakož i všech v ten obor spadajících předmětů.“ I když se majitelé měnili, jako módní dům či obchod s látkami a elegantním zbožím sloužil dům až do roku 1968. V uvolněném prostoru se brzy objevil stánek se zeleninou, doba jeho trvání není známa, ale pamětníci o něm mluví s jistotou. Dnes je na místě domu čp. 71 novinový stánek a parkoviště (Marková, nepubl.).

Obrázek 6: Místo bývalého domu č. 71 (Čančarová, 2015)

Hned vedle zmiňovaného parkoviště stojí dům čp. 67. Opočenská kronika píše: „Roku 1898 koupila Občanská záložna dům od stavitele Jana Černého za 12.900 zl. a přestěhovala se tam v březnu. Tento dům postaven byl místo rozbořeného domku, patřícího kdysi kupci Ad. Skuherskému. Dům Občanské záložny č. 67 tvoří nároží mezi Velkým náměstím a ulicemi Zámeckou a Bašteckou a jest na živém místě uprostřed města. Kanceláře měla záložna původně v prvním poschodí, jehož část nájemníku pronajata byla. V přízemí byl obchod se střížným zbožím.“ Jednalo se o obchod Bohumila Čecha. Občanská záložna vydržela v domě dlouhá léta, její konec přišel po únoru 1948. Spolu s dalšími opočenskými peněžními ústavy byla sloučena pod tehdejší spořitelnu. Poté budova sloužila jako lidová knihovna a zasedací síň KSČ. Po roce 1968 začal prostory využívat stavební podnik, pozdější Krajský podnik pro obnovu a údržbu památek - KPPŮP, který zde podle tehdejších zaměstnanců fungoval do začátku devadesátých let. V roce 2005 dům skončil v exekuci. Přibližně od roku 2007 zde funguje vietnamská prodejna textilu (Marková, nepubl.)

Na opačné straně náměstí se nacházejí výrazné domy zprava Kodymův národní dům, dům čp. 137, 138. Kodymův národní dům sloužil jako společenské centrum už od války (Králíček, 2014).

Obrázek 7: Kodymův národní dům (Čančarová, 2015)

Dům čp. 136 si nese velmi smutný příběh řezníka, který zde provozoval na konci 19. století svou živnost. Po jeho smrti byl dům r. 1929 přestavěn a od té doby má na sobě nápis ELEGON, což byla značka obchodu zbožím materiálním a drogerie, jejímž majitelem byl Cyril Ondrák. Drogista byl však roku 1942 popraven v koncentračním táboře. V roce 1959 dům přešel do vlastnictví Komunálních služeb města Opocna a jeho původní majitelka Anna Ondráková byla vystěhována. V roce 1960 se dům začal upravovat pro holičství a kadeřnictví, podle dokumentů na odboru výstavby začalo oboje fungovat v roce 1961. Nové změny ve využití přišly počátkem devadesátých let 20. století. Opočenský závod PMV (Průmysl mléčné výživy, pozdější Bohemilk) zřídil v přízemí mléčnou jídelnu. Kadeřnictví v prvním patře ještě několik let fungovalo, po jeho skončení zde vznikly byty. V roce 1997 skončil i provoz mléčné jídelny. Otevřely se tu lahůdky paní Zdeňky Dvořákové, které lze navštívit dodnes.

Na seznamu kulturních památek jsou domy 134, 208 a 141. Domu s čp. 141 se říkalo knížecí dům nebo dům velkostatku a významný je tím, že si zachoval svou původní barokní podobu, jen barvy se lišily. Dům byl využíván jako kanceláře i jako obytný. Dnes zde můžeme nalézt prodejnu zdravé výživy a masáže (Marková, nepubl.).

Obrázek 8: Dům čp. 136 (Čančarová, 2015)

Jako dvojčata se zpočátku chovaly domy čp. 134 a 208. Jejich spojení je zřejmé i z původního očíslování - matriky a kronika totiž mluví o číslech 134 a 134b. K přečíslování došlo až ve 20. století. Majitelem byla původně rodina rytíře. Teprve na konci 19. století se historie domů rozchází. Z domu čp. 134 se stala mateřská školka, která tu vydržela až do 80. let 20. století. Po revoluci dům získala tělovýchovná jednota Sokol. V přízemí se vystřídalo několik peněžních ústavů, od roku 2011 zde funguje vinotéka.

Obrázek 9: Hotel Holub (Čančarová, 2015)

V domě čp. 208 se usídlila Lidová záložna Opočno, která nechala zbudovat výlohu. Po spořitelně přišla firma Algol, která zde nabízela domácí potřeby, elektroniku a snad i šicí stroje. V roce 1995 ji vystřídal oblíbené kadeřnictví, které se udrželo více než deset let. V roce 2008 město dům prodalo a od dubna 2009 zde funguje prodejna paní Mileny Rohlenové. V jejím obchodě s názvem MILA se nabízí dárkové a upomínkové předměty, je zde také široká nabídka čajů a kávy (Marková, nepubl.).

Obrázek 10: Domy čp. 134 a 208 (Čančarová, 2015)

Dominantou celého náměstí je mariánský sloup (Obr. 11), ochrana proti moru. Slavnostně posvěcena byla roku 1718. V těsné blízkosti je umístěna kašna atypického tvaru. Zajímavostí je, že kašna byla r. 1938 na toto místo přemístěna, na jejím původním místě byl postaven památník padlých ve světové válce (Rathouský et Likovský, 2006).

Kolem těchto historických památek je vysázena zeleň a jsou zde umístěny lavičky k odpočinku. Z mobiliáře nechybí ani odpadkové koše. Obnova zeleně a rozšíření parkovacích ploch na Kupkově náměstí byly spolufinancovány Evropskou unií z Evropského fondu pro regionální rozvoj v letech 2008 – 2009. Jak se lze dočíst na bronzové plaketě na Kodymově domu, realizací projektu byla zvýšena kvalitativní a estetická hodnota především severní fronty náměstí. Byl proveden nový povrch chodníku s bezbariérovými prvky, vysázeno 40 stromů s živým plotem a vytvořeny nové travnaté plochy. Řešené území bylo doplněno novým městským mobiliářem.

Obrázek 11: Morový sloup (Čančarová, 2015)

Obrázek 12: Kupkovo náměstí (www.rda-rk.cz)

Přímo na náměstí jsou dále umístěny zastávky autobusu.

Historie a vývoj významných domů na náměstí dokládá, jak by mohlo být Kupkovo náměstí využitelné. Lidé sem mohou přijít za nákupy i za službami.

V teoretické části jsme v jedné z kapitol rozebírali požadavky, které musí splňovat veřejné prostory, aby byly obyvatelné. Stejná kritéria jsme aplikovali na opočenská náměstí, abychom mohli zhodnotit, do jaké míry vyhovují těmto nárokům. Pozorování je dále podloženo anketou mezi lidmi.

Jedním z požadavků obyvatelnosti veřejných prostor je dobrá dostupnost. Kupkovo náměstí tuto zásadu splňuje. Na náměstí se lze dostat osobním automobilem i hromadnou dopravou. Náměstí nabízí poměrně dost parkovacích míst. Pěšky sem lze také dojít, i když možná pro seniory je cesta namáhavější, protože náměstí je situované na vyvýšeném místě, tudíž všechny přístupové cesty vedou do kopce. Výhodou náměstí je i relativní bezbariérovost. Na některých místech jsou chodníky sníženy tak, aby vozíčkář nebo maminka s kočárkem bez problémů z chodníku sjeli. Otázkou zůstává, zda na správných místech. Jak vypovídá (Obr. 13), sjezdy z chodníků někdy pozbývají smysluplnosti. Zde je sice vytvořen bezbariérový přístup z chodníku, ale dále chybí přechod pro chodce, aby občan mohl bez zbytečného strachu přejít silnici.

Obrázek 13: Okraje chodníku (Čančarová, 2015)

Úplně chybí vodící pruhy pro nevidomé, stejně jako na Trčkově náměstí. Obě náměstí jsou nově vydlážděná. Jen chodníky, které vedou z náměstí, na svou rekonstrukci stále čekají. (Obr. 14)

Obrázek 14: Chodník na Kupkově náměstí (Čančarová, 2015)

Na Kupkově náměstí, pokud by bylo úplně prázdné, tzn. bez zaparkovaných aut, se člověk také rychle zorientuje. Zaparkovaná auta přímo u silnice však přehlednost stěžují. Pokud chce chodec přejít silnici, velmi špatně vidí na přijíždějící auta. Na obrázku č. 15 (Obr. 15) je patrné, jak auta stojící vodorovně se silnicí brání ve výhledu.

Obrázek 15: Nepřehlednost Kupkova náměstí (Čančarová, 2015)

Dalším negativem jsou špatně označené přechody pro chodce. Pokud člověk město nezná, špatně se hledají. (Obr. 16)

Obrázek 16: Přechod pro chodce (Čančarová, 2015)

Pohodu Kupkova náměstí narušuje doprava. Nejenže po frekventované silnici jezdí mnoho osobních aut, ale z pozorování vyplynulo, že tudy během dne projedou desítky nákladních automobilů. Příjemné místo k odpočinku se nachází uprostřed náměstí okolo mariánského sloupu, ale hluk aut je zde slyšet stejně jako na jakémkoli jiném místě náměstí.

Obrázek 17: Mobiliář na Kupkově náměstí (Čančarová, 2015)

Kupkovo náměstí je díky spolufinancování Evropské unie vybaveno novým obslužným mobiliářem. Lavičky a odpadkové koše jsou z kvalitních materiálů, design se na místo hodí a ladí s okolím. (Obr. 18) Na náměstí je umístěn i orientační systém v podobě ukazatelů. Chodníky jsou také lemovány lavičkami.

6.3 Trčkovo náměstí

Trčkovo náměstí už tak rozlehlé jako Kupkovo není. Vypadá spíše jako náves. Skoro uprostřed stojí sousoší sv. Jana Nepomuckého o kousek dál socha sv. Floriána. Obě historické památky jsou zapsány na seznamu kulturních památek. Uprostřed travnaté plochy dominuje několik vzrostlých stromů. Travnatá plocha je rozdělena cestičkami vysypanými pískem. Okolo celého náměstí vede dlážděná cesta. Zajímavé je, že na toto náměstí mají zákaz automobily. Na celém náměstí se nachází pouze dvě lavičky. Místo je vybaveno orientační tabulí.

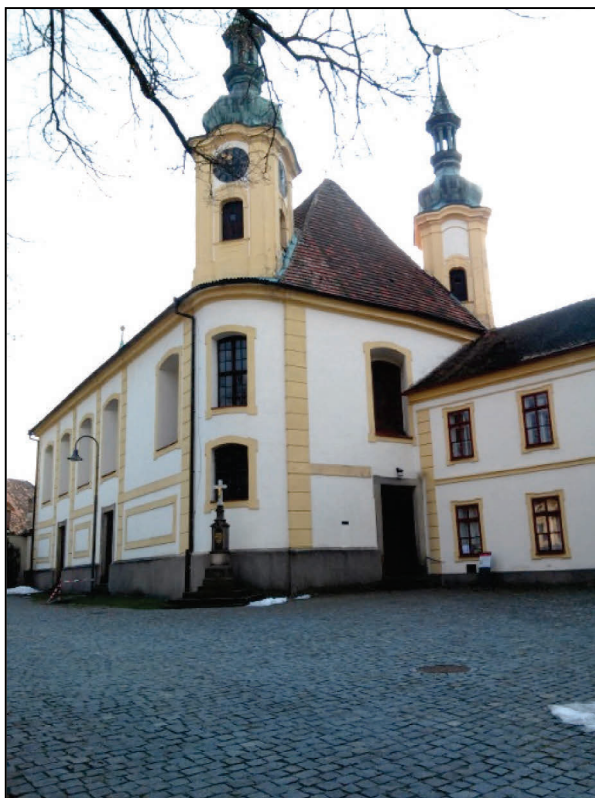
Obrázek 18: Dnešní podoba Trčkova náměstí (Čančarová, 2015)

Obrázek 19: Podoba Trčkova náměstí v 80. letech (Koudelka, 1988)

Celé náměstí je obklopeno historickými budovami a významnými domy zapsanými na seznam kulturních památek. Takovýchto domů je tu hned 10, dále zámek, z Trčkova náměstí se do něj vchází, a dvě zmiňované sochy. Tato práce se zmiňuje jen o některých z nich.

Děkanský kostel Nejsvětější Trojice tvoří součást zámeckého areálu, ale zároveň je dominantou Trčkova náměstí.

Obrázek 20: Děkanský kostel (Čančarová, 2015)

Dům čp. 9 si jako jediný zachoval podloubí, které bylo dříve součástí celé zástavby severní části Trčkova náměstí. Průčelí i dispozice jsou výsledkem barokní zástavby. Dnes je tu penzion s restaurací, s jedinou službou, kterou Trčkovo náměstí nabízí.

Obrázek 21: Dům čp. 9 (Čančarová, 2015)

Renesanční měšťanský dům s čp. 13 byl postaven na počátku 17. století a je typický svou sgrafitovou výzdobou. Sklep domu i část zdiva nad úrovní terénu jsou gotické. Někdy je tento dům nazýván nesprávně „katovnou“.

Obrázek 22: Dům čp. 13 (Čančarová, 2015)

Obrázek 23: Základní škola (Čančarová, 2015)

Na Trčkově náměstí se nacházejí dvě školy, základní a umělecká.

Co se týče přehlednosti náměstí, Trčkovo je relativně malé a díky specifickým budovám a volené dispozici je zde snadná orientace. Na tomto veřejném prostranství je bezbariérovost vyřešena absencí chodníků, úroveň vozovky splývá s okraji náměstí.

Typickým příkladem veřejného prostoru s lidským měřítkem je Trčkovo náměstí. Náměstí na návštěvníka dýchá svou historií, je dostatečně otevřené, aby se člověk necítil stísněn, zároveň ne příliš velké, aby se nelekal rozlehlostí. Díky zeleni je prostor příjemný na pohled, návštěvník vnímá pohodu místa.

Na Trčkově náměstí chybí lavičky, jsou zde umístěné pouze dvě. (Obr. 24) Vzrostlé stromy na náměstí v létě vytváří příjemný stín, ale lavičky, které byly původně přímo pod stromy, byly odstraněny. Návštěvníkovi pak nezbývá, než si ve stínu odpočinout vestoje nebo si sednout na lavičku, jež není chráněna před sluncem.

Obrázek 24: Lavičky na Trčkově náměstí (Čančarová, 2015)

7 ANALÝZA VNÍMÁNÍ VEŘEJNÉHO PROSTORU MĚSTA OPOČNO OBYVATELI

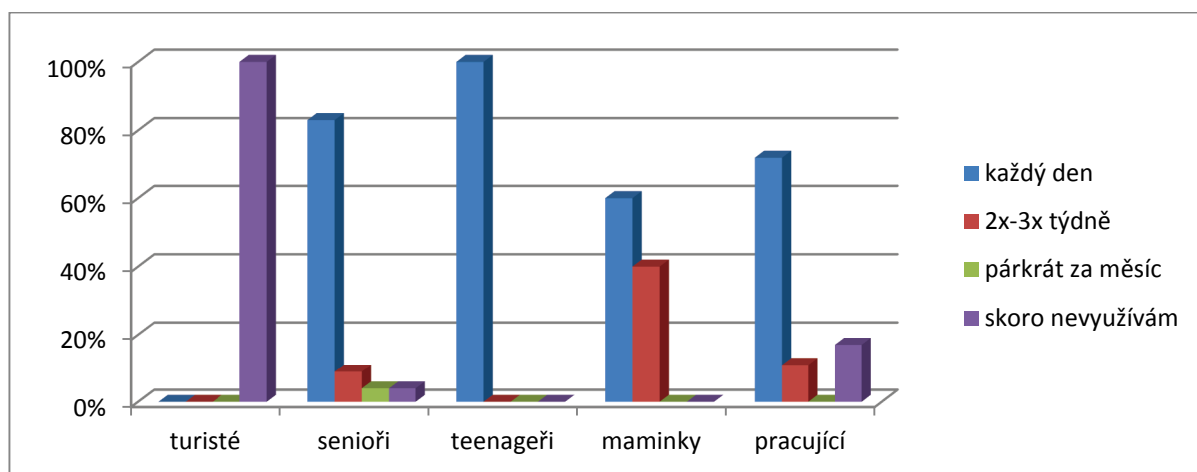
Formou dotazování bylo osloveno 62 respondentů přímo na daných místech. Nejčastěji dotazovanými, tedy nejčastěji procházejícími se stali lidé staršího věku, anketu vyplnilo 22 seniorů. Dále bylo osloveno 5 maminek s dětmi, 18 pracujících občanů středního věku, 10 teenagerů (z toho 6 studentů středních škol a 4 žáci místní základní školy). Všichni jmenovaní jsou občany města Opočna, ale anketu vyplnilo dalších 7 turistů.

Respondentům byly položeny tyto otázky:

1. Jak často využíváte náměstí?
2. Za jakým účelem jej navštívujete?
3. Líbí se Vám vzhled náměstí?
4. Co se Vám na náměstí líbí/nelíbí?
5. Co byste změnili, chybí zde něco?
6. Jste celkově spokojeni s veřejnými prostranstvími v Opočně?

Otázka č. 1 Jak často využíváte Kupkovo náměstí?

První otázka zjišťuje, jak často se respondenti na náměstí vyskytují, tedy četnost využití za jakýmkoli účelem. Všichni turisté jednoznačně odpověděli, že Opočno navštívili poprvé, tedy i náměstí procházejí poprvé. Odpovědi všech ostatních dotázaných skupin lze rozdělit na „každý den“, „2x-3x týdně“, „párkrát za měsíc“, „náměstí skoro nevyužívám“.

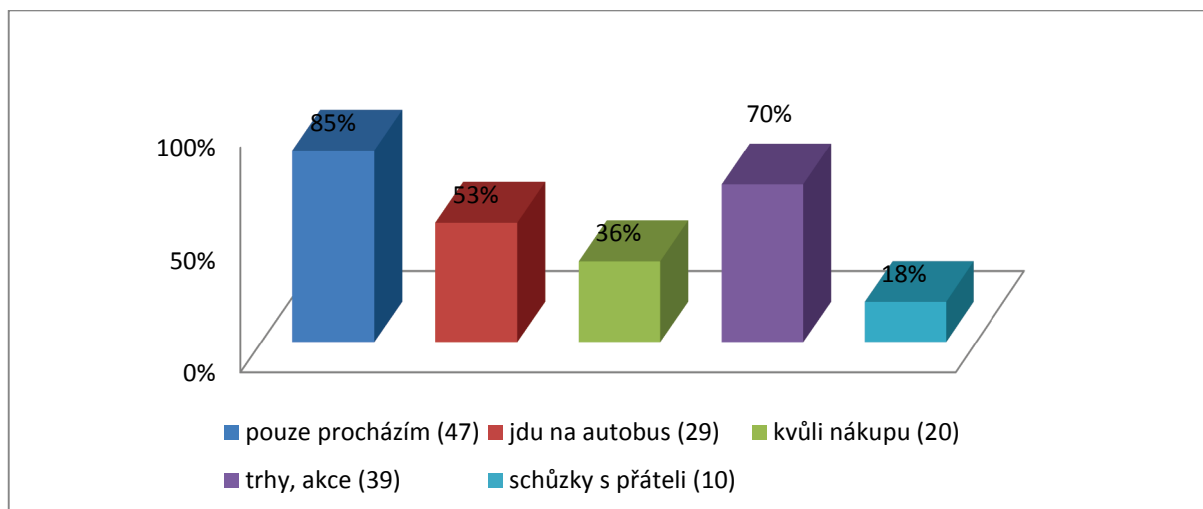

Graf 1: Četnost výskytu obyvatel na náměstí (Čančarová, 2015)

Z grafu vyplývá, že na náměstí se každý den vyskytují oslovení teenageři, každý den sem také zajde většina seniorů. Z oslovených 55 občanů Opočna se jich na náměstí vyskytne každý den 44, což je 71%.

Otázka č. 2 **Za jakým účelem na Kupkovo náměstí chodíte?**

Protože otázka je položena jako otevřená, velmi často respondenti uváděli i více důvodů, proč se na náměstí vydávají. Překvapivou odpovědí, která se ale stala nejčastější, byla věta: „Protože náměstí potřebuju projít či přejít.“ Takto odpovědělo 20 seniorů, 7 dospívajících, 5 maminek a 10 pracujících lidí. Znamená to tedy, že náměstí pro lidi často jen plní funkci komunikační, není tedy hlavní cílem jejich cesty. Druhý nejčastější účel, proč lidé náměstí zavítají, jsou autobusové zastávky. Často zněla odpověď: „Dojždím do práce/ do školy a jezdím radši autobusem, na vlak je to daleko.“ Takto odpovídali nejčastěji studenti a pracující. Málo častá odpověď zazněla, že sem lidé chodí nakupovat, spíše u maminek s dětmi a seniorů. Skoro všichni respondenti si však vzpomněli, že na náměstí chodí, když se tu konají trhy nebo jiné zábavné a společenské akce, jako je třeba porcinkule.

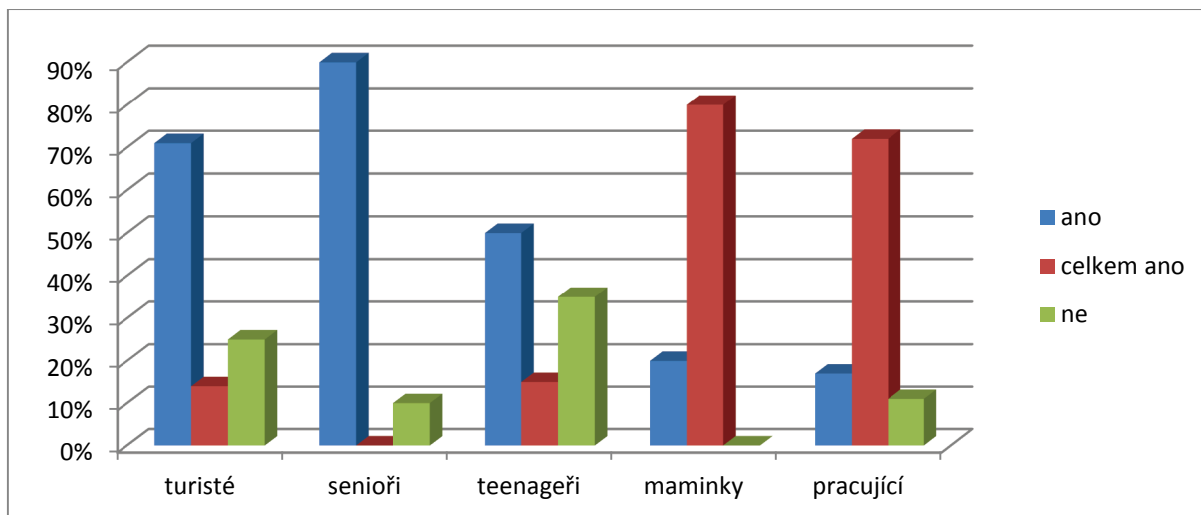

Graf 2: Účel výskytu obyvatel na náměstí (Čančarová, 2015)

Z grafu lze vyčíst, že 70% dotázaných na náměstí chodí kvůli konajícím se trhům a společenským akcím. Polovina respondentů využívá náměstí jako autobusové nádraží. Třetina chodí na náměstí za účelem něco koupit, nejčastěji potraviny. Na náměstí sedávají nejčastěji studenti.

Otázka č. 3 Líbí se Vám vzhled náměstí?

Na zjišťovací otázku lze předpokládat, že dotázaní budou odpovídat „ano“, „ne“. I v tomto případě respondenti odpovídali dle předpokladu. Někteří se svou odpovědí vážili a odpověděli „celkem ano“.

Graf 3: Spokojenost se vzhledem náměstí (Čančarová, 2015)

Jasně ano vyjádřilo nejvíce seniorů, zatímco oslovení lidé ve středním věku si svou odpověď rozmysleli. Náměstí se jim líbí, ale s výhradami. Nejvíce kritickou byla mládež, jen polovině se náměstí jasně líbí. Dobré pro cestovní ruch města Opočno je reakce turistů, kteří si náměstí chválili, jen pouze dva odpověděli negativně.

Otázka č. 4 Co se Vám na náměstí líbí/nelíbí?

Na tuto otázku padaly různorodé odpovědi. Nejprve se zaměřují na pozitiva náměstí podle občanů. Často se jim líbily nové lavičky. Dále si lidé chválili čistotu prostředí. Kladně ohodnotili prostor, na kterém se mohou konat trhy, jsou prý „přehledné a vejde se sem hodně lidí.“ Občané dále kvitovali dostupnost autobusových zastávek přímo na náměstí, jelikož vlakové nádraží je příliš daleko. Často lidé nedovedli vyjádřit, co konkrétně se jim na náměstí líbí, proto jejich odpověď zněla: „Prostě tak celkově.“

Ačkoli se zdejšími lidmi i turistům obecně vzato Kupkovo náměstí líbí, dokázali vymyslet více výhrad než kladů. Ukázaly se tedy jejich negativní postoje vůči náměstí. Lidé měli nejčastěji výhrady k poměrně frekventované silnici, která vede skrz náměstí. Nejenže jim vadí hluk od projíždějících aut, ale především se jimi cítí ohroženi. Pokud totiž chcete odejít z centra náměstí nebo ho jen projít, vždy musíte překonat právě tuto silnici. S auty je spojen i

další problém, který občané řešili. Parkování. Na náměstí je poměrně dost parkovacích ploch, ale se zaparkovanými auty se náměstí stává nepřehledné, není vidět na příjezdějící auta.

Paradoxně, lidé si sice chválili, že autobus jim zastavuje přímo na náměstí, ale tento fakt se stává i negativní složkou. Některým se nelíbí autobusové cedule na náměstí, prý sem nepatří, jiným vadí, že náměstí na autobus není koncipované architektonicky. „Přijde mi ostuda, že přímo před radnicí stojí autobusová zastávka místo toho, aby na radnici i z radnice bylo hezky vidět,“ takto okomentoval situaci jeden ze seniorů.

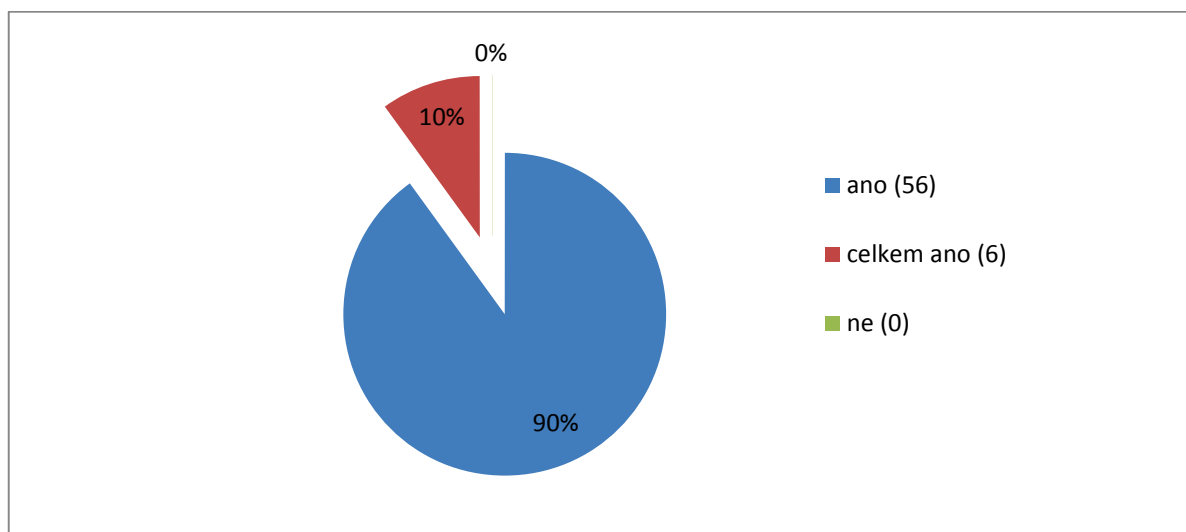
Další jev, kterým občané vysvětlují, že je na náměstí nic netáhne, je nedostatek obchodů. Na náměstí lze pořídit potraviny, v jenom obchodě koupit suvenýry a další nabízí domácí potřeby. Náměstí je málo vybaveno kavárnami či restauracemi. Absence malých obchodníků je zde skutečně markantní. „Pokud chceme jít s rodinou do restaurace na oběd nebo večeři, určitě nejdeme sem, tady nic není,“ dodává jedna z maminek.

Otázka č. 5 Co byste změnili, chybí zde něco?

Je zvláštní, že i k výhradám, které se našly na adresu náměstí, většina obyvatel by na náměstí nic neměnila. Několik dotázaných podotklo, že jim chybí zezeň. Pár seniorů by odklonilo dopravu a zmenšilo počet parkovacích míst.

Otázka č. 6 Jste celkově spokojeni s veřejnými prostranstvími v Opočně?

Drtivá většina respondentů se vyslovila k této otázce kladně, zbytek odpověděl „celkem ano“. Nikdo z dotázaných neměl negativní odpověď.

Graf 4: Spokojenost s veřejnými prostranstvími Opočna (Čančarová, 2015)

7.1 Vyhodnocení vnímání

Valná většina lidí využívá Kupkovo náměstí skoro denně, zatímco Trčkově náměstí nenavštěvují skoro vůbec, maximálně jím procházejí. Pouze čtyři oslovení teenageři se na Trčkově náměstí vyskytují každý všední den, navštěvují tu základní školu.

Kupkovo náměstí lidé využívají hlavně ke komunikačním účelům, ale třetina z dotázaných sem chodí nakupovat, více než polovina využívá zastávky hromadné dopravy a dokonce dvě třetiny respondentů navštěvuje místní trhy nebo jiné společenské akce. Trčkově náměstí nedisponuje ani obchody, ani dopravní sítí, lidé tudý většinou pouze procházejí nebo sem zajdou na příležitostné trhy.

Obě náměstí byla velice kladně hodnocena, co se týče vzhledu. Dokonce se nejeden respondent vyjádřil tak, že se mu více líbí Trčkově náměstí. Pozitivní hodnocení přišla hlavně na historickou zástavbu a klid místa. Na Kupkově náměstí respondenti hodnotili kladně rekonstrukci náměstí a nový mobiliář, dostupnost hromadné dopravy a velký prostor, kde se mohou konat trhy. Na Trčkově náměstí negativně zhodnotili absenci laviček a „mrtvost místa“.

Na Kupkově náměstí některým dotázaným chybí zeleň. Výhrady měli k rušné silnici, která se špatně přechází. Na Trčkově náměstí by podle místních měl začít čilejší ruch.

Celkově jsou však podle ankety lidé se svými veřejnými prostranstvími spokojeni.

8 DISKUZE

Jak tvrdí Fišer (2010), před rokem 1989 byl u nás veřejný prostor zcela pod kontrolou státu a tedy výrazem a odrazem vládnoucího režimu. Byla povolena jen určitá témata, buď výrazně ideologická, nebo zcela nekonfliktní. Po revoluci se situace výrazně změnila. Města začala řešit základní, často dlouho zanedbávané infrastrukturní problémy a přišel čas i na úpravu historických center či městský mobiliář.

Velkou roli ve využití veřejných prostranství sehrály i poskytnuté peníze z Evropské unie. Stejně tak tomu je i ve městě Opočno. Velká oprava obou opočenských náměstí vtiskla městu nový ráz a zlepšila tak celkový pohled na město. V bakalářské práci byly porovnány dva veřejné prostory města Opočna, dvě náměstí. Obě náměstí byla rekonstruována v letech 2008-2009. Práce sledovala jejich uspořádání a vzhled, zda plní svoji funkci a jak hodně jsou tyto veřejné prostory obyvatelné. V závěru jsou obě náměstí porovnávána, vyhledávána jejich pozitiva a negativa a je určena jejich charakteristika. Případová studie je doplněna obrázkovou přílohou přímo v textu, aby dokumentovala text samotný.

Horký (1984) ve své knize vyslovuje velkou pravdu, když píše, že každý obyvatel je převážně chodcem. Přestože člověk překonává vzdálenosti pomocí dopravního prostředku, doba docházky a dostupnost k zastávce městské hromadné dopravy nebo k parkovacímu stání vlastního automobilu ho velmi ovlivňuje. Musí procházet veřejná prostranství a jít po veřejných komunikacích.

V práci je to zmíněno proto, že se tu pozorovalo a následně mj. hodnotilo, jak dostačující je stav chodníků, parkovacích míst a dostupnost městské hromadné dopravy ve vybraném městě. Po pozorování stavebních úprav s literaturou lze konstatovat, že úpravy byly provedeny urbanisticky správně, nejen co se týče komunikací, ale celkové úpravy náměstí. Jak bylo zmiňováno v rešeršní části, velký důraz je kladen na městský mobiliář, který je na opočenském Kupkově náměstí plně dostačující, u Trčkova náměstí by tato bakalářská práce navrhovala větší množství laviček.

Ani jedno z náměstí nejeví prvky vandalismu. Otázkou zůstává, jak dlouho. Lidé by si měli uvědomovat, že veřejná prostranství slouží především jim a měli by si jich vážit.

Na opočenských náměstí je patrné, jak se veřejná prostranství v čase mění. Mají na to vliv peníze, které město dokáže sehnat. Některá města investují spousty peněz do veřejných prostranství, ne vždy je však výsledek uspokojivý. Příkladem je Trčkově náměstí, které sice

na první pohled budí dojem pěkného veřejného prostranství, na druhou stranu je navrženo nefunkčně.

9 ZÁVĚR

Pro shrnutí této bakalářské práce byly použity nejprve základní poznatky o veřejných prostranstvích měst, byla charakterizována veřejná prostranství a popsána podstata, co dělá veřejná prostranství funkčními a obyvatelnými. Tyto poznatky byly aplikovány na konkrétní veřejná prostranství ve městě Opočno.

V práci byl učiněn závěr, že ne obě opočenská náměstí jsou dostatečně využívána a neplní své funkce plně. Více vyhovujícím veřejným prostorem se zdá být Kupkovo náměstí. Splňuje podmínku dobré dostupnosti. Na náměstí lze přijet osobním automobilem nebo MHD, lze tu parkovat. Na Trčkově náměstí je možné dojít pěšky nebo zaparkovat ve vedlejší ulici, funkci dopravní neplní. Absenci automobilové dopravy lze brát jako pozitivní. Místo je daleko klidnější, bez zbytečných emisí a hluku, nehledě k tomu, že přímo na náměstí vede hlavní vchod do školní budovy. Na druhou stranu je možná právě proto místem méně navštěvovaným. Obě náměstí jsou relativně bezbariérová, nové dláždění prozatím dovoluje bezproblémovou chůzi. Na Kupkově náměstí chodníky vyhovují svou šířkou.

Kupkovo náměstí má funkci obchodní, lidé sem mohou cíleně zajít nakupovat či využívat služby. Na Trčkově náměstí nalezneme pouze jeden penzion. Funkci reprezentační splňují obě náměstí, na obou místech se konají trhy, i když na Kupkově náměstí pravidelně a častěji. Na shromažďování lidí je více uzpůsobeno Kupkovo náměstí. Oddechovou zónu a zeleň je možné nalézt na obou náměstích, stejně tak částečně plní funkci obytnou.

Vnímání veřejných prostranství obyvateli ukázalo, že místní lidé jsou vesměs hrdí na svoje město, veřejná prostranství ve městě se jim líbí a relativně je využívají, tedy jen některá. Nejvíce je využíváno Kupkovo náměstí díky své smíšené funkci. Na místě se nacházejí obchody, služby, úřad, parkovací plochy, ale i zastávky autobusové dopravy. Na náměstí se pravidelně pořádají trhy a porcinkule. Na tomto veřejném prostoru lze najít i klidovou zónu s lavičkami a dalším městským mobiliářem. Náměstí je z velké části zrekonstruované a klidová část doplněna zelení vypadá útulně, neprojevují se zde zatím známky vandalismu. Není to místo, kam by se lidé báli chodit. Nevýhodou náměstí je podle místních poměrně vytižená silnice, která skrz náměstí vede. Druhý nejnavštěvovanější prostor je zámecký park. Chodí sem lidé všech věkových skupin odpočívat, na procházky, do přírody. Park zastává svou funkci relaxační a oddechovou.

Zřídka navštěvovaným místem je Trčkově náměstí. Náměstí díky mnoha pamětihodnostem využívají spíše turisté než místní lidé. Náměstí nedisponuje dostatečným

mobiliářem, jsou zde umístěny pouze dvě lavičky, a lidé ani nemají důvod sem cíleně chodit. Trčkovu náměstí se pro místní stalo spíše místem, které musí projít, aby se dostali na jiné místo.

Bakalářská práce poukázala na to, že veřejné prostranství opravdu může být obyvatelné, plnit své funkce a lidé ho rádi a často využívají, jako tomu je v případě Kupkova náměstí. Trčkovu náměstí však chybí život. Místo má nádech historie, lidé jeho vzhled hodnotí kladně, ale využitelnost je skoro nulová. Je na městě a architektech, zda hodlají najít řešení, jak na toto krásné místo přivést lidi.

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Obrázek 1:	Opočno kolem r. 1752 a 1923 (Dobruška a Opočno, 2008).....	31
Obrázek 2:	Státní zámek Opočno	35
Obrázek 3:	Roh Kupkova náměstí (Čančarová, 2015).....	36
Obrázek 4:	Kapucínský klášter (Čančarová, 2015).....	37
Obrázek 5:	Radnice (Čančarová, 2015).....	37
Obrázek 6:	Místo bývalého domu č. 71 (Čančarová, 2015).....	38
Obrázek 7:	Kodymův národní dům (Čančarová, 2015)	39
Obrázek 8:	Dům čp. 136 (Čančarová, 2015).....	40
Obrázek 9:	Hotel Holub (Čančarová, 2015).....	40
Obrázek 10:	Domy čp. 134 a 208 (Čančarová, 2015).....	41
Obrázek 11:	Morový sloup (Čančarová, 2015)	42
Obrázek 12:	Kupkovo náměstí (www.rda-rk.cz)	42
Obrázek 13:	Okraje chodníku (Čančarová, 2015).....	43
Obrázek 14:	Chodník na Kupkově náměstí (Čančarová, 2015)	44
Obrázek 15:	Nepřehlednost Kupkova náměstí (Čančarová, 2015)	44
Obrázek 16:	Přechod pro chodce (Čančarová, 2015).....	45
Obrázek 17:	Mobiliář na Kupkově náměstí (Čančarová, 2015).....	45
Obrázek 18:	Dnešní podoba Trčkova náměstí (Čančarová, 2015).....	46
Obrázek 19:	Podoba Trčkova náměstí v 80. letech (Koudelka, 1988).....	46
Obrázek 20:	Děkanský kostel (Čančarová, 2015).....	47
Obrázek 21:	Dům čp. 9 (Čančarová, 2015).....	47
Obrázek 22:	Dům čp. 13 (Čančarová, 2015).....	48
Obrázek 23:	Základní škola (Čančarová, 2015)	48
Obrázek 24:	Lavičky na Trčkově náměstí (Čančarová, 2015).....	49
Graf 1:	Četnost výskytu obyvatel na náměstí (Čančarová, 2015).....	50
Graf 2:	Účel výskytu obyvatel na náměstí (Čančarová, 2015)	51
Graf 3:	Spokojenost se vzhledem náměstí (Čančarová, 2015).....	52
Graf 4:	Spokojenost s veřejnými prostranstvími Opočna (Čančarová, 2015).....	53

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

- BAUEROVÁ, Anna. Zlatý věk země Bójjů. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1988, 260 s.
- BOUZEK J. - ONDŘEJOVÁ I., 1989: Periklovo Řecko. Mladá Fronta, Praha: 272 s. ISBN: 80-204-0083-4.
- CARMONA, Matthew. Contemporary Public Space, Part Two: Classification. Journal of Urban Design [online]. 2010, roč. 15, č. 2, s. 157–173 [vid. 5. únor 2015]. ISSN 13574809.
- Čítanka kraje opočenského a dobrušského, vyd. redakce Pokroku 1937, Hradec Králové
- DRHOVSKÝ K., 2010: Historická zeleň regionu Střední Čechy. Sborník přednášek.
- GEHL, J. Města pro lidi. Brno: Partnerství, c2012, xi, 261 s. ISBN 978-80-260-2080-6.
- GEHL, J. Life Between Buildings: Using Public Space. Van Nostrand Reinhold, New York, 1987.
- GIANELLI, G. – PAOLI, U.E. Antický Řím. Tatran Bratislava 1975, str. 267. Citováno dle: Šilhánková, V.: Veřejné prostory v územně plánovacím procesu. 1. vyd. Brno: Vysoké učení technické v Brně, 2003. 144 s. ISBN 80-214-2505-9.
- GOODAL B., 1987: Dictionary of Human Geografy, Penguin Books. London.
- HALÍK, Pavel - KRATOCHVÍL, Petr – NOVÝ Otakar. Architektura a město. 1. vyd. Praha: Academia, 1996, 204 s. ISBN 80-200-0245-6.
- HORKÝ, Ivan. Tvorba obytného prostředí. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1984, 339 s.
- CHIESURA A. Landscape and Urban Planning Volume 68, Issue 1, 15 May 2004, Pages, str. 129-138.
- JACOBISOVÁ J., Smrt a život amerických velkoměst. Odeon, Praha, 1975.
- KIM, Annette M. The Mixed-Use Sidewalk. Journal of the American Planning Association [online]. 2012, roč. 78, č. 3, s. 225–238 [vid. 5. únor 2015]. ISSN 01944363.
- KOSTROŇ, Lubomír. Psychologie architektury. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2011, 207 s. ISBN 978-80-247-2926-8.
- KOUDELKA, Jaroslav. Průvodce po opočenských památkách. 1. vyd., Opočno, 1998.
- KRÁLÍČEK, Jiří. Odkaz našich předků, 1. vyd. občanské sdružení ABAKUS, Opočno 1987.
- KRATOCHVÍL, Petr – SENNETT, Richard. Architektura a veřejný prostor: texty o moderní a současné architektuře IV. Vyd. 1. Praha: Zlatý řez, 2012, 164 s. ISBN 978-80-903826-4-0.
- KRATOCHVÍL, Petr. Současná česká architektura a její témata. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2011, 205 s. ISBN 978-80-7432-110-8.
- LOFLAND L.H., The Public Realm. Exploring the City Quintessential Social Tudory, Communication and Social Order Aldine, New York, 1998. 305 s. ISBN: 9780202306087.
- LYNCH, K. Obraz města. Polygon, Praha, 2004.

- MAREČEK, Jiří. Krajinářská architektura venkovských sídel. Vyd. 1. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2005, 362 s. ISBN 80-213-1324-2.
- MUSIL, František – SVOBODA, Ladislav. Hrady, zámky a tvrze okresu Rychnov nad Kněžnou. Ústí nad Orlicí, Grantis 1998, ISBN 80-902400-3-8, 1. vyd. 224 s.
- NAPPO S., 1999. Pompeje, Průvodce starověkým městem. REBO Productions: 168 s. ISBN: 80-7234-043-3.
- RATHOUSKÝ, Václav – LIKOVSKÝ, Zbyněk. Opočno 1068-2000: historie v datech. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, 2006, 272 s. ISBN 80-86576-20-5.
- SCHALK, Meike – SUSTERSIC, Apolonija. Taking care of public space. Arq : Architectural Research Quarterly [online]. 2009, roč. 13, č. 2, s. 141–150 [vid. 5. únor 2015]. ISSN 13591355.
- SUPUKA, Ján. Ekologické principy tvorby a ochrany zeleně. Vyd. 1. Bratislava: Veda, 1991, 306 s. ISBN 80-224-0128-5.
- ŠÝKORA, Jaroslav. Venkovský prostor. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství ČVUT, 1998, 156 s. ISBN 80-01-01810-5.
- ŠÝKORA, Jaroslav. Venkovský prostor: doplňkové skriptum. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství ČVUT, 1998, 62 s. ISBN 80-01-01826-1.
- ŠILHÁNKOVÁ, VI. – PONDĚLÍČEK, M. – PAVLAS, M. – MAŠTÁLKA, M. Ekonomické a bezpečnostní dopady (sub)urbanizace. Vyd. 1. Hradec Králové: Civitas per Populi, 2013, 233 s. ISBN 978-80-87756-04-1.
- ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra – PONDĚLÍČEK, Michael. Metodika vyhodnocování udržitelného využití území pro potřeby územního plánování. Vyd. 1. Hradec Králové: Civitas per populi, 2012, 72 s. ISBN 978-80-904671-9-4.
- ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra – KOUTNÝ, Jan – ČABLOVÁ, Markéta. Urbanismus a územní plánování. Vyd. 2. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010, 126 s. ISBN 978-80-7395-310-2.
- ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Ekonomické a bezpečnostní dopady (sub)urbanizace. Vyd. 1. Hradec Králové: Civitas per Populi, 2013, 233 s. ISBN 978-80-87756-04-1.
- ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Indikátory udržitelného rozvoje pro města a obce. Vyd. 1. Hradec Králové: Civitas per populi, 2011, 216 s. ISBN 978-80-904671-4-9.
- ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Jak sledovat indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni?: návod pro zpracování případových studií. 2., upr. vyd. Hradec Králové: Civitas per populi, 2012, 88 s. ISBN 978-80-87756-00-3.
- ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Koncepce bytové politiky pro středně velká a malá města. Hradec Králové: [Civitas per populi], 2006, 200 s. ISBN 80-903813-0-8.
- ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Metodika sledování udržitelného rozvoje na místní úrovni. Vyd. 1. Hradec Králové: Civitas per populi, 2012, 28 s. ISBN 978-80-904671-8-7.
- ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Suburbanizace - hrozba fungování (malých) měst. Vyd. 1. Hradec Králové: Civitas per populi, 2007, 234 s. ISBN 978-80-903813-3-9.

- ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Veřejné prostory jako prostředek pro podporu místního cestovního ruchu. Vyd. 1. Hradec Králové: Civitas per populi, 2006, 66 s. ISBN 80-903813-2-4.
- ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Veřejné prostory v územně plánovacím procesu. Vyd. 1. Brno: Vysoké učení technické, 2003, 144 s. ISBN 80-214-2505-9.
- ŠKABRADA J., 1999: Lidové stavby: Architektura českého venkova. Nakladatelství Agro, Praha:245 s. ISBN: 80-7203-0825.
- ŠNAJDAROVÁ, Helena. Bezbariérové stavby. Vyd. 1. Brno: Era, 2007, 142 s. ISBN 978-80-7366-084-0.
- ŠONSKÝ, Drahošlav. Intenzifikace zeleně společenských sídel. Sborník přednášek Karlovy Vary 9. – 10. září 1985, Dům techniky ČSVTS Plzeň, s. 14-15.
- ŠTENCEL, Václav – SOUČEK, Vladimír – ŠONSKÝ, Drahošlav. Architektonické úpravy veřejných prostranství. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1983, 170 s.
- TILLEY J., ŠILHÁNKOVÁ V., NAVRÁTILOVÁ J. Metodika operativního zlepšení veřejného prostoru. US Peace Corps, Magistrát města Brna, 1996.
- VACEK, Stanislav – LOKVENC, Theodor. Ekoprogram města Opočna a jeho městských částí (Dobříkovice, Čánky, Mokrého) na léta 1987 – 1990 s výhledem do roku 2000. Opočno, 1988.
- VONDRUŠKOVÁ, Alena – VONDRUŠKA, Vlastimil. Město. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2013, 199 s. ISBN 978-80-7429-346-7.
- WHYTE H. W., 1980. The Social Life of Small Urban Spaces. The Conservation Foundation, Washington D.C.
- ZEMKO, Ján. Územný a sociálny rozvoj sídel. 1. vyd. Bratislava: Veda, 1984, 303 s.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

Strategický plán města Opočno. Dostupný z:

http://www.opocno.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=209&Itemid=764

<http://www.zamek-opocno.cz>

<http://www.opocno.cz>

Zákon č.128/2000 Sb. § 34, o obcích, v platném znění. Dostupný z: <http://zakony-online.cz/>